

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет економічних наук

Кафедра фінансів

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь – бакалавр

на тему: **«ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ПРАЦЮЮЧИХ
ЗАКОРДОНОМ НА МАКРОЕКОНОМІЧНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ»**

Спеціальності: 072 Фінанси, банківська
справа та страхування

Талдикіна Христина Андріївна

Керівник: Слав'юк Н. Р.
кандидат економічних наук, доцент

Рецензент: Стороженко О. О,
Кандидат економічних наук, доцент

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою «_____»

Секретар ЕК _____
«_____» _____ 2021 р.

Київ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ.....	5
1.1 Суть та класифікація міграційних процесів.....	5
1.2 Причина виникнення трудової міграції населення України.....	10
1.3 Історичні етапи міграції українців закордон.....	14
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ.....	18
2.1 Стан ринку праці в Україні.....	18
2.2 Аналіз різних аспектів трудової міграції закордон громадян України.....	25
2.3 Вплив доходів українських громадян, які працюють закордоном на макроекономічні показники економіки України.....	32
2.4 Аналіз міжнародного досвіду у сфері трудової міграції громадян.....	37
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ.....	44
3.1 Моделювання впливу факторів на ВВП України.....	44
3.2 Напрями покращення ринку праці в Україні.....	51
3.3 Міжнародний досвід стримування міграційних процесів.....	53
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми. В часи глобалізованого світу, проблематика міграції стає все більш актуальною, адже слід розуміти проблеми та наслідки, що можуть бути викликані цим явищем. Важливим видом переміщення людей між державами є трудова міграція.

В Україні трудова міграція та еміграція з кожним роком набуває все більших масштабів і відповідно зростають надходження від громадян, що працюють закордоном. Тому необхідно розуміти, як впливають ці кошти на економіку України, щоб запроваджувати заходи щодо стимуляцію, або скорочення трудової міграції українців.

Отже, визначення причин та наслідків трудової міграції є важливим для економіки нашої країни.

Метою роботи є визначення впливу коштів громадян України, що працюють закордоном на українську економіку, з'ясування причин трудової міграції, і пропозиція шляхів вирішення пов'язаних проблем.

До завдань роботи належать:

- з'ясувати особливості міграційних процесів у світі та в Україні (сутність, класифікація, причини та історичні етапи);
- за допомогою статистичних даних проаналізувати стан ринку праці України, який впливає на прийняття рішення громадян щодо виїзду закордон у пошуках роботи та запропонувати можливі шляхи його вдосконалення;
- безпосередньо розглянути вплив трудової міграції на макроекономічні показники української економіки;
- проаналізувати міжнародний досвід у сфері трудової міграції;
- побудувати регресію, яка буде показувати вплив показників, пов'язаних з трудовою міграцією ВВП України;

- проаналізувати міжнародний досвід у сфері регулювання міграційних процесів;
- спираючись на аналіз стану ринку праці України, запропонувати шляхи усунення основних проблем.

Об’єктом дослідження є міграція, а саме, трудова міграція, її причини, наслідки та складові.

Предметом дослідження є вплив коштів від українських трудових мігрантів на економіку України.

Практичне значення роботи полягає у тому, що трудова міграція є актуальною проблемою для України, а надходження від трудових мігрантів поліпшують добробут населення України. Тому необхідно розуміти напрям подальших дій у цій сфері, а для цього слід розуміти вплив явища трудової міграції.

Науковою новизною дослідження є наліз сучасного стану міграційних процесів та впливу грошових переказів мігрантів на економіку країни, а також аналіз міжнародного досвіду антиміграційної політики.

Методи дослідження: графічні інтерпретації статистичних даних; метод порівняння; метод спостереження; аналітичний метод; регресійний, пояснення; метод дедукції; метод узагальнення; емпіричний метод дослідження статистичних даних.

Інформаційною базою дослідження є наукові роботи у сфері міграції, трудової міграції, ринку праці України, навчальні посібники, іноземні та вітчизняні сайти з статистичною інформацією, інформаційні видання.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 17 рисунків, 12 таблиць. Обсяг роботи становить 60 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

1.1. Суть та класифікація міграційних процесів

Міграційні процеси є частиною глобальних процесів у світі, адже, люди маючи все менше перешкод для пересування, шукають кращих економічних, соціальних, трудових, культурних умов для життя.

Міграція, як поняття має походження від латинського слова «migratio», що фактично означає рух, переміщення або переселення. Як зазначено у енциклопедичному словнику: Міграція населення — переміщення людей (мігрантів) через кордони тих чи інших адміністративно-територіальних одиниць зі зміною місця проживання назавжди або на більш-менш тривалий час [1].

Також, існують більш розлогі тлумачення даного поняття. С. Каслз визначає міграцію як перетин кордону політичної чи адміністративної одиниці, внутрішньою міграцією — рух з одного ареалу (провінції, округу чи муніципалітету) в інший в межах однієї країни, а міжнародною — перетин кордонів, які відділяють одну з близько 200 існуючих у світі держав від іншої вважаючи при цьому міграцією тільки переселення на певний період часу, мінімально на півроку чи рік [2]. Юридична енциклопедія дає таке визначення: міграція — переселення, переміщення населення: всередині країни — внутрішня міграція населення, з однієї країни до іншої — зовнішня міграція населення [3].

А. Романюк вже розподіляє міграцію на дві категорії: офіційну (коли людина змінює місце свого постійного проживання, включаючи і переїзд на постійне проживання за кордон, на підставі офіційного дозволу сторони, яка приймає) та нелегальну (коли такого дозволу, як в попередній категорії, немає) [4]. Ю. Римаренко міграцією населення вважає переміщення людей через кордони тих або інших територій зі зміною місця проживання назавжди або на тривалий час.

Оскільки міграція населення складається з міграційних потоків, поняття міграції застосовують і в множині — міграції [5].

Найбільш розлоге визначення терміну дав В.Шелюк : міграція — це поняття, яке відображає соціально-економічні і демографічні процеси, сукупність переміщень, які здійснюються людьми між країнами, регіонами однієї країни, різного виду поселеннями та інші види переміщень [6].

Якщо узагальнити усі вище зазначені визначення поняття міграція, то можна сказати, що міграція-це перетин адміністративного кордону, добровільний чи примусовий просторовий рух осіб чи груп осіб від місця (країни) виїзду до місця (країни) в'їзду за наявності або без неї законних підстав на певний період часу або назавжди, що може вести за собою зміну постійного місця проживання; цей рух включає в себе еміграцію та імміграцію [7]. Поняття еміграція має декілька визначень: 1) переселення (добровільне чи вимушене) в іншу країну на постійне або тимчасове (на тривалий термін) проживання, яке має економічні, політичні, релігійні причини; 2) місце або час перебування за межами батьківщини після такого переселення; 3) сукупність емігрантів, що проживають у певній країні. Імміграція- це в'їзд (вселення) громадян однієї держави в іншу на постійне чи тимчасове (як правило, тривале) проживання [1].

Зазвичай, в літературі можна знайти таку класифікацію міграції населення: зовнішня (міжконтинентальна та континентальна) і внутрішня, організована та неорганізована, добровільна та примусова, зворотна та незворотна, або у ширшому розумінні маятникова (до одного місяця), сезонна (від місяця до року), довготермінова (понад рік) та постійна (не передбачає повернення на батьківщину) [1].

Епізодичні міграції — це ділові, рекреаційні та інші поїздки, що відбуваються не тільки нерегулярно в часі, але й не обов'язково в одних і тих же напрямках. Маятникові міграції — це щоденні або щотижневі поїздки від місць проживання до місць роботи (і назад), що розмішені в різних населених пунктах. Сезонні міграції — це переміщення переважно працездатного населення до місця тимчасової роботи і проживання на певний термін зі збереженням можливості повернення в

місця постійного проживання. Незворотний вид (або переселення) — міграція, що передбачає зміну постійного місця проживання [1].

На рисунку 1 зображена класифікація міграції за різними ознаками, які можуть надати повну її характеристику.

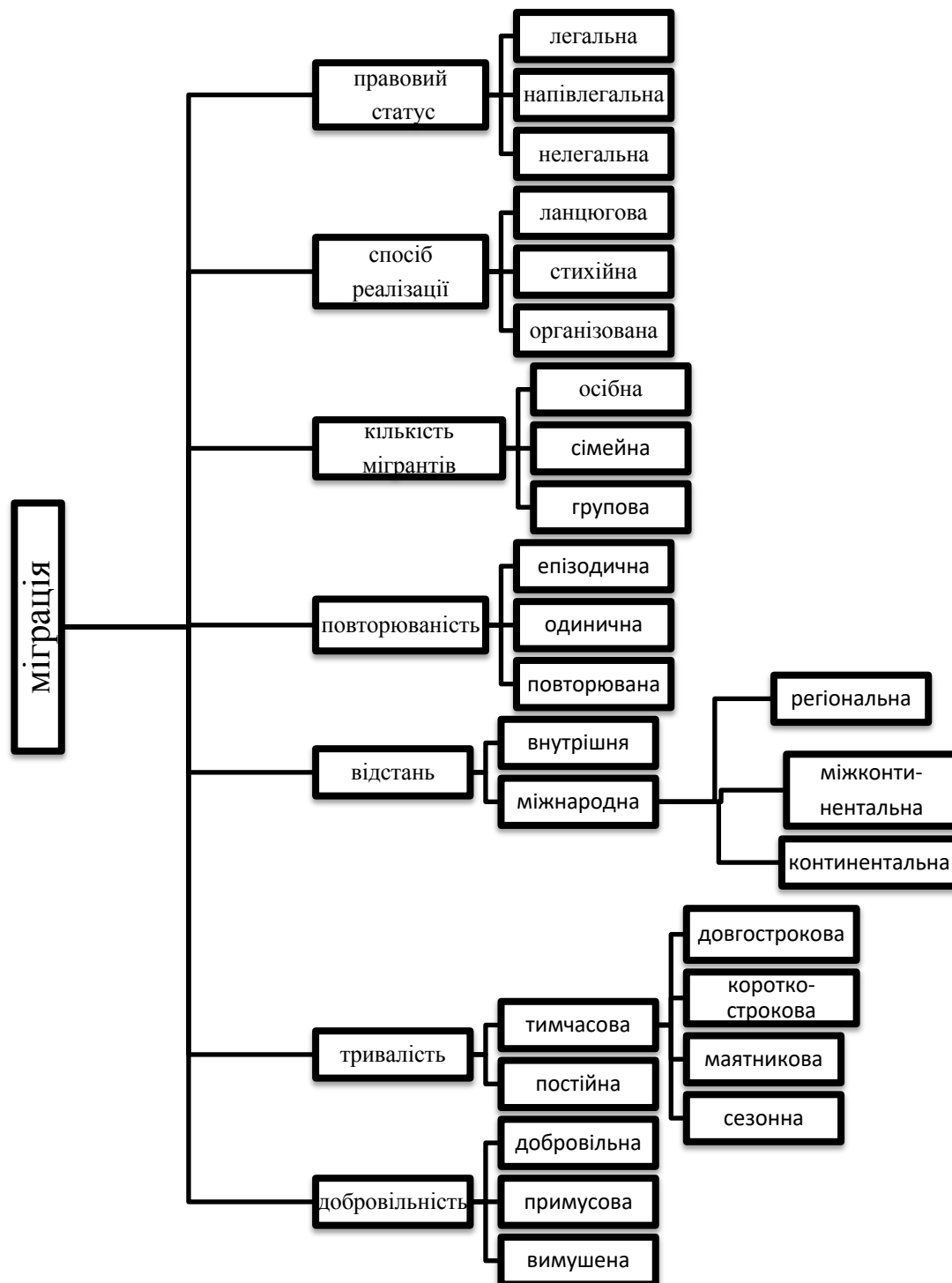

Рисунок 1.1- Класифікація міграції

Джерело: складено автором на основі [1], [2], [3], [4], [10].

Також слід зазначити, що ООН класифікує міграцію таким чином (це стосується виключно міжнародної міграції): 1) іноземці, що приїжджають у країну для навчання, 2) мігранти, що приїжджають на роботу, 3) мігранти, що приїжджають для об'єднання або створення нових сімей, 4) мігранти, що приїжджають для постійного поселення, 5) іноземці, яких допускають у країну з гуманітарних міркувань (біженці, особи, що шукають притулку тощо) [31].

Міграцію можна класифікувати за її тривалістю: короткотермінова (менше двох років), середньотермінова (від двох до десяти років), довготермінова (більше десяти років) та постійна (понад двадцять років) [1].

Існує ще одна класифікація міжнародної міграції: постійні переселенці, тимчасові робітники-контрактники, тимчасові працівники-професіонали, нелегальні працівники, особи, що шукають притулку, біженці та транзитні мігранти[9]. Якщо класифікувати міжнародну міграцію за С. Колінсом, то існують такі її види: 1) міграція економічна добровільна (трудові мігранти); 2) політична добровільна міграція (наприклад, міграція євреїв до Ізраїлю); 3) міграція політична вимушена (приклад- біженці з країн, де відбувається війна); 4) міграція економічна вимушена (біженці з місць екологічних та інших видів катастроф) [10].

Ще одним важливим критерієм для класифікації міграції є її цілі. Виокремлюють такі види міграцій: екологічна, туристична, освітня, політична (політичні біженці, дипломатичний корпус та військові) та економічна (зокрема, до даного виду міграції входить трудова міграція).

Трудова міграція-це міграція осіб, що внаслідок погіршення економічної ситуації переїжджають на певний час для того, щоб найнятись на роботу та висилати гроші сім'ї або робити заощадження для матеріального забезпечення свого існування після повернення додому [32].

Іншим критерієм класифікації трудової міграції є професійно-кваліфікаційний рівень мігрантів.

Зазвичай, трудова міграція сприймається, як виїзд на так звані «заробітки» некваліфікованих або низькокваліфікованих робітників, адже, саме даний вид

цього виду міграції є найрозповсюдженіший на території України. Проте, можна виокремити ще два види: міграція, що пов'язана з невідповідністю матеріально-технічного забезпечення вимогам працівників (в даному випадку змінюється місце роботи, а не спеціальності, і при цьому у більшості випадків трудові мігранти — це некваліфіковані або низькокваліфіковані працівники, оскільки саме на таку працю існує найбільший попит у країнах імміграції.) Другий вид — міграція висококваліфікованих кадрів- це може бути міграція, яка пов'язана з невідповідністю забезпечення робочих місць фахівцями, або також, може бути пов'язаним з переїздом працівників ТНК (транснаціональних компаній, у зв'язку з переведенням в інший підрозділ, департамент тощо) [33].

Також, до трудової міграції можна віднести, так звану, інтелектуальну міграцію, яка є міграцією працівників наукової галузі, вчених, лікарів, різних дослідників або навіть викладачів. На даний вид міграції впливають різні фактори, наприклад, вища оплата праці у відповідній галузі, кращі умови для ведення наукової діяльності та праці. До четвертого виду трудової міграції можна віднести міграцію людей, які інвестують в закордонні компанії, або відкривають власний бізнес закордоном, що спонукає їх до переїзду з країни, де вони народились.

Отже, міграція є складним процесом, який пояснюється різними дослідниками по-різному, але загалом суть залишається однією- це є переміщення осіб у межах чи/або поза межами села, міста, країни, континенту, яке має різні причини, мету чи мотиви. Існує велика кількість категорій, на які можна розподілити види міграцій. Можна згрупувати їх таким чином: за правовим статусом (легальна, нелегальна, напівлегальна), за способом реалізації (стихійна, ланцюгова, організована), за кількістю мігрантів (осібна, сімейна, групова), за повторюваністю (епізодична, одинична, повторювана), за відстанню (внутрішня, міжнародна), за тривалістю (тимчасова, постійна), за добровільністю (добровільна, примусова, вимушена).

1.2. Причини виникнення трудової міграції населення України

Для України проблема трудової еміграції є надзвичайно актуальною адже відтік робочої сили створює демографічну диспропорцію, загалом, на економічному ринку. Україна втрачає значний відсоток молоді, що призводить до старіння нації. Народжуваність зменшується, а кількість пенсіонерів збільшується, що створює величезне навантаження на економіку України щодо виплати пенсій. Проте, люди, що виїжджають з рідної країни на роботу до іншої, переказують на батьківщину значні потоки коштів, що дозволяє певним чином скоротити бідність населення. Але нестача робочої сили у рідній країні для емігранта призводить до зменшення виробництва.

Трудова міграція як елемент розвитку будь-яких суспільних відносин супроводжувала усі етапи розвитку державності та соціуму. Вона як своєрідний суспільний феномен завжди становила актуальний предмет досліджень політичної, економічної, соціальної наук, а також як об'єкт міжнародних відносин та інституту міжнародного права, що потребує вивчення та розроблення підходів у його правовому регулюванні [23].

За період незалежності України, політика щодо виїзду населення закордон зазнала відчутних змін і тепер подорожі чи міграція стали набагато простішим у реалізації. Саме тому, все більший відсоток населення, у пошуках кращих умов праці або життя виїжджає закордон.

До основних причин трудово-економічної міграції можна віднести: різного роду кризи (економічні, соціальні, політичні тощо), занепад промислового сектору економіки, політичні заворушення, скорочення ринку праці, невдалі економічні реформи, екологічні, природні і тд. Економічні та соціальні причини є основними, більш детальний їх опис представлений у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 Причини міграції населення

Економічні та соціальні причини сучасної міграції населення	
Економічні	Соціальні
Високий попит на іноземну робочу силу	Можливість отримання вищих доходів
Високий попит на продукцію та послуги галузей, в який зайняті мігранти	Погіршення рівня народжуваності серед місцевого населення
Наявність вільних робочих місць і небажання місцевого населення щодо їх заміщення	Старіння населення і необхідність його соціального обслуговування
Високий рівень міграції місцевого населення	Можливість отримання додаткових соціальних субсидій для захисту умов праці, життя і здоров'я
Високий рівень інвестицій у розвиток галузей, де задіяні мігранти	Матеріальне та моральне заохочення потенційних мігрантів земляками, що емігрували раніше
Обмежені видатки держави/бізнесу на оплату праці місцевих найманих працівників	
Наявність більш привабливого бізнес середовища	Можливість воз'єднання сімей
Високий рівень розвитку галузей працевлаштування мігрантів	Поширення заходів соціального захисту на мігрантів

Джерело: складено автором на основі [43].

Переміщення населення впливає на робочий потенціал країни. Трудовими мігрантами стають люди, які мають високу трудову здатність, що призводить до погіршення структури ринку праці країни, з якої особи виїжджають, що напряду

впливає на продуктивність виробництва і згодом на економіку. В той самий час, місця до яких іммігрують зменшують свої якісні показники населення, адже притік працюючих відбувається з країн, які менш розвинуті.

У 1889 році англійський вчений Е. Равенштайн пояснив міграцію населення факторами відштовхування, які є несприятливими для життя та притягання, які є сприятливими для життя. Закони міграції, сформульовані Равенштайном, полягали у такому: основна причина міграції населення – кращі економічні умови в іншій місцевості, ніж у тій, де проживає людина; масштаби міграції скорочуються зі збільшенням відстані; міграція частіше відбувається у декілька етапів; міграція населення є двосторонньою; мобільність людей визначається їх особистісними характеристиками (стать, вік, приналежність до певного соціального класу тощо) [34].

Таблиця 1.2 Фактори впливу на міжнародну міграцію населення

Фактори «виштовхування»	Фактори «притягання»
Економічні	
Низька заробітна плата	Висока заробітна плата
Низька якість життя	Висока якість життя
Високий рівень безробіття	Наявність вільних робочих місць
Економічна нестабільність	Стабільний розвиток економіки
Обтяжлива система оподаткування	Ліберальна система оподаткування
Соціальні	
Низька якість освіти	Висока якість освіти
Погані умови праці	Гарні умови праці
Недоступна система охорони здоров'я	Доступна та високоякісна система охорони здоров'я
Відсутність можливостей для професійної самореалізації	Наявність можливостей для професійної самореалізації
Культурні	
Релігійні переслідування	Свобода віросповідання

Продовження Таблиці 1.2

Етнічна дискримінація	Відсутність етнічної дискримінації
Расова дискримінація	Відсутність расової дискримінації
Політичні	
Відсутність демократії	Розвинена демократія
Політична нестабільність	Стабільність політичної системи
Корумпованість владних структур	Відсутність корупції
Екологічні	
Забруднене навколишнє середовище	Краща екологічна ситуація
Низька якість питної води та їжі	Чиста питна вода та екологічно безпечна їжа

Джерело: складено автором на основі [34].

Обсяг трудових емігрантів з України останні 5-10 років значно збільшився через запровадження безвізового режиму з країнами Європи, зменшення національного виробництва, конфліктів на Сході України, а також, з поганим екологічним станом у промислових областях України, що впливає на здоров'я населення.

Загалом, основною причиною міграції є безробіття, яке виникає внаслідок багатьох економічних, соціальних та політичних чинників. За останні десять років, починаючи з 2013 р., рівень безробіття коливається з 7,8%(2013 р.) до 8,6% (2019 р.).

Через певні прогалини у законодавстві та корумпованість різних органів державної влади, стає можливою нелегальна еміграція працюючих, що в першу чергу має негативний вплив на безпосередньо виїжджаючих з території України. Нелегальне працевлаштування позбавляє людей соціального захисту, що в деяких випадках призводить до трудового рабства, а проблеми з законом збільшують шанс

неповернення на батьківщину через загрозу понесення різного виду правового покарання.

Важливим чинником, що спонукає людей на виїзд закордон задля роботи є те, що в країнах, які найбільше приймають українських робітників (Польща, Італія, Росія та Німеччина) мають чималі українські діаспори та люди в більшості випадків їдуть за рекомендаціями родичів.

Проблема трудової міграції для України є достатньо актуальною, адже притік робочої сили з-за кордону взагалі не відповідає кількості робочої сили, що надходить до України, що має негативні наслідки у всіх сферах діяльності.

Отже, можна сказати, що робоча еміграція населення України – це складний процес, що здійснюється під впливом і економічних, соціальних, демографічних, психологічних, політичних, нормативно-правових та інших чинників.

1.3. Історичні етапи міграції українців закордон

Безперервний розвиток цивілізації супроводжується незупинними міграційними процесами, що викликані різними причинами: соціальними, економічними, політичними та навіть релігійними.

У світових масштабах масові міграційні процеси розпочались ще у 6 ст. н.е., коли під час епохи Великих географічних відкриттів з'явилися нові землі для життя. Таким чином європейські нації почали освоювати Північну та Південну Америки, Африку, Індію та безліч островів. На щойно відкриті землі вирушив дуже великий потік переселенців, зокрема, було два шляхи: з Африки до Північної та Південної Америки та Вест-Індії, а інший з Європи до недавно відкритих країн; в основному імпортували робочу силу саме з колоній Іспанії, Португалії, Великобританії, Данії, а також колонії в Західній півкулі [26]. Саме завдяки таким міграційним процесам виникли великі держави як Сполучені Штати Америки, Австралія та Канада.

Другим етапом міграції у світових масштабах став період між серединою XIX ст. та початком Другої Світової війни. Цей процес був спричинений змінами у суспільно-політичному устрою європейських країн та країн американських континентів (об'єднання регіонів Німеччини в одну країну, об'єднання Італії, громадянські війни у США, перерозподіл територій на території Європа та утворення Австро-Угорської імперії, а також скасування кріпосного права у Російській імперії).

Третій глобальний етап міграції розпочався після закінчення Другою Світової війни та триває і у сучасний період. Його можна охарактеризувати збільшення могутності великих країн як Європи та США, що спричинило масовий рух населення у бік більш розвинених держав. Стабільність економіки та економічна привабливість стали основними причинами, що підштовхнули населення різних держав до зміни місця проживання. Варто зазначити, що у цей період виникла так звана «інтелектуальна міграція», яку можна охарактеризувати як різновид трудової міграції. Найбільш вражаючою була міграція ірландців до Америки та Великобританії через неврожай і голод на батьківщині: всього за вісім років (1847—1854 рр.) виїхало до 2 млн чол., або майже третина населення країни, у 1860 р. ірландці складали майже 40% усіх емігрантів у США; так само і в Великобританії за 1820-1850 рр. з країни виїхало майже 2 млн чоловік - близько 10% населення, в основному англійці відправлялись до Канади і Австралії[25].

Якщо говорити про історичні етапи міграцій лише в українському контексті, то за свідченнями істориків перші прояви масової еміграції з території України відбулись на межі Х|Х-ХХст. Зазвичай, процес еміграції українців розподіляють на чотири етапи: 1) від першої чверті Х|Х ст. і до початку Першої Світової війни; 2) в період між Першою Світовою війною та Другою Світовою війною; 3) під час та після закінчення Другої Світової війни і до здобуття Незалежності Україною; 4) протягом незалежної історії України (табл.1.3).

Таблиця 1.3. Історичні етапи міграції українців

Етап	Період	Передумови
1-ий	Початок Х Х ст.- початку Першої Світової війни	Суспільно-політичні зміни, що призвели до криз.
2-ий	Роки між Першою та Другою Світовими війнами.	Перерозподіл земель міжрізними державами та зміна політичного устрою на їх території.
3-ій	1940 р.-1991 р.	Війна, політична криза
4-ий	1991 р.-...	Політичні, економічні, соціальні кризи в Україні

Джерело: складено автором на основі [17].

Перший етап міграції був спричинений примусовим переселенням населення урядами австро-угорської та російської імперій з території України на Далекий Схід і Балкани. А також, через жорстку політику урядів щодо сільського населення значна частина була вимушена виїхати в пошуках роботи до Британії, Північної та Південної Америки.

Під час другої хвилі еміграції в період між двома Світовими війнами основною причиною для переїзду в інші країни стала політична криза, а саме намагання створити незалежну державу УНР. Основними напрямками для міграції стали Північна та Південна Америка, а також Центральна і Західна Європа.

У період між 1940 та 1954 роками, основною причиною чому, люди виїхали і не повернулись до України, звичайно, стала війни. Величезна кількість людей відмовилась від повернення на батьківщину після закінчення війни і мала змогу виїхати на американські континенти, в країни Європи, в Австралію та до Британії.

Друга частина третього етапу масової еміграції українців розпочалась у 1980 рр. через лібералізацію політики уряду СРСР. Як і в кожному попередньому етапі, причиною для виїзду стала політична криза, яка відобразилась у 1991 році розколом СРСР на різні держави.

Четвертий етап міграції українців можна охарактеризувати як «заробітчанський», адже у 1990 роках люди виїжджали не від політичного режиму, як це було під час другого та третього етапу, а в пошуках роботи, якої майже не було в Україні через економічну кризу в перехідний період для економіки України. В період 90-х років 20 століття з території України до Росії, Європи, Америки виїхало близько 7-8 млн. людей. Наразі еміграція українських громадян безупинно збільшується через війну на сході України, політичну та економічну нестабільність. За різними оцінками, наразі закордоном проживає близько 11-12 млн. , що становить майже чверть сучасного населення України.

Отже, можна зробити висновок, що перший та четвертий етапи еміграції українців є трудовою міграцією, а другий та третій етапи відбулись через політичні причини, і люди в основному виїжджали через незгоду з тогочасними політичними режимами влади. Наразі, міграція забирає з території України освічених людей, вчених та величезну кількість робочої сили.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ НА РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

2.1. Стан ринку праці в Україні

Зайнятість населення країни є надзвичайно важливим показником, що може прямо чи опосередковано впливати на економічні показники. Проблема зайнятості з кожним роком набуває все більшого значення для України, адже призводить до міграції громадян в інші країни. Безробіття негативно впливає на соціально-економічний розвиток. Наразі науковці стверджують, що стан ринку праці є кризовим.

Стан ринку праці можна охарактеризувати за допомогою таких показників: зайнятість, безробіття, економічно активне та неактивне населення.

Економічно активним населенням вважаються люди від 15 років до 70 років, яке може забезпечувати пропозицію праці на трудовому ринку, це означає, що в дану категорію можна віднести і безробітних, і зайнятих.

Показники економічно активного населення представлені у таблиці 2.1. Згідно з наведеними даними протягом періоду з 2010 по 2020 рік спостерігається падіння чисельності робочої сили, найбільший спад відбувся протягом 2013-2020 років.

Розглядаючи показники зайнятого населення, також спостерігається негативна динаміка протягом досліджуваного періоду, а саме кількість зайнятого населення зменшилась на 1556,6 тис. осіб за 11-річний період (17451,5 тис. осіб у 2010 році та 15244,5 тис. осіб у 2020 році). Але якщо розглядати цей показник у відсотковому вираженні, то кількість зайнятого населення протягом 11 років зменшилась на 1,2%.

Таблиця 2.1. Показники економічно активного населення України

	Робоча сила		у тому числі			
			зайняте населення		працездатного віку	
	у середньому, тис,осіб	у % до населення відповідної вікової групи	у середньому, тис,осіб	у % до населення відповідної вікової групи	у середньому, тис,осіб	у % до населення відповідної вікової групи
2010	19 164,0	71,9	17 451,5	65,5	1 712,5	8,9
2011	19 181,7	72,6	17 520,8	66,3	1 660,9	8,7
2012	19 317,8	72,9	17 728,6	66,9	1 589,2	8,2
2013	19 399,7	72,9	17 889,4	67,3	1 510,3	7,8
2014	19 035,2	71,4	17 188,1	64,5	1 847,1	9,7
2015	17 396,0	71,5	15 742,0	64,7	1 654,0	9,5
2016	17 303,6	71,1	15 626,1	64,2	1 677,5	9,7
2017	17 193,2	71,5	15 495,9	64,5	1 697,3	9,9
2018	17 296,2	72,7	15 718,6	66,1	1 577,6	9,1
2019	17 381,8	74,0	15 894,9	67,6	1 486,9	8,6
2020	16 917,8	73,5	15 244,5	64,3	1 673,3	9,9

Джерело: складено автором на основі [9].

Кількість безробітних у відсотках протягом даного періоду збільшилась на 1%. Найбільша кількість безробітних працездатного віку становила 1847,1 тис.ос. у 2014 році, а найменший показник був 1486,9 тис.ос у 2019 році.

Отже, слід проаналізувати рівень безробітного населення за допомогою рисунку 2.1, на якому зображений рівень безробіття та кількість безробітних протягом 2010-2020 рр.. Найменший рівень безробіття спостерігався у 2013 році та становив 7,7%. Найбільш позитивна динаміка простежувалась протягом 2010-2013 рр., що може бути пояснене завершенням кризи 2008 року та поступовим відновленням економіки. Наразі ж спостерігається динаміка до збільшення рівня безробіття, який зріс на 1,3% у 2020 році відносно 2019 року.

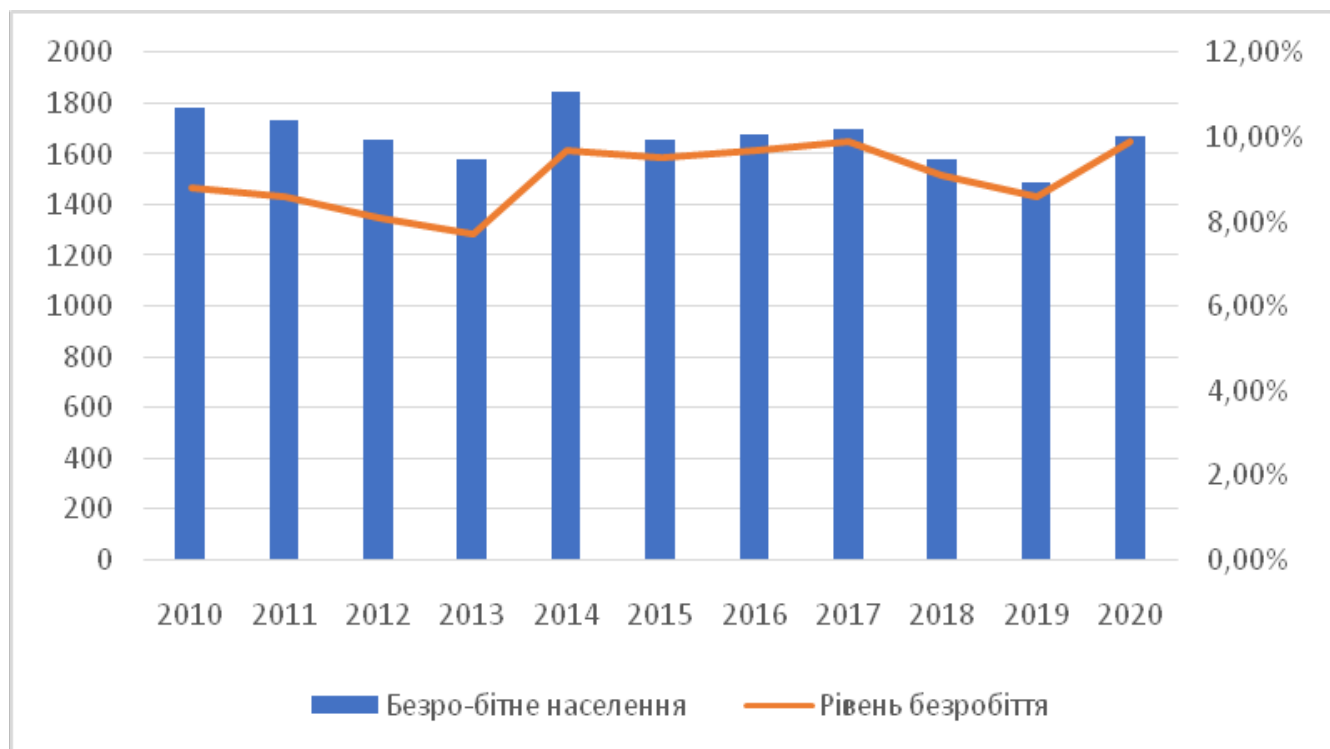

Рисунок 2.1- Рівень безробіття та чисельність безробітного населення

Джерело: складено автором на основі [9].

Слід зазначити, що можливим причинами безробіття в Україні є:

- низький рівень заробітної плати, яку пропонують роботодавці;
- політичні та економічні події, що відбуваються в країні;
- невідповідність системи підготовки фахівців потребам ринку праці;
- нераціональна структура галузевої зайнятості, істотне перевищення пропозиції робочої сили над попитом;
- незадоволеність умовами праці;
- обмежені можливості кар'єрного зростання, відсутність перспектив і можливостей поліпшення кваліфікації[10].

Згідно з даними Державної служби статистики, у 2020 році найбільші показники безробіття прослідковуються в Донецькій та Луганській областях, що пов'язано з рівнем небезпеки в регіоні, а також у Волинській, Закарпатській, Полтавській, Миколаївській, Кіровоградській, Сумській областях.

Зайнятість населення з кожним роком коливається, а протягом 2010-2017 рр. мала тенденцію до зменшення, тому слід розглянути сфери зайнятості населення

та динаміку кількості зайнятих у даних сферах. У таблиці 2.2 представлені дані щодо зайнятості населення у різних сферах економічної діяльності (дані відображаються у тис. ос.).

Згідно з даною таблицею чисельна динаміка має негативну тенденцію і протягом семи років зайнятість населення зменшилась на 2683,1 тис. ос. Як бачимо, в усіх сферах економічної діяльності відбулось зменшення кількості робітників. У 2019 році найбільша кількість працевлаштованого населення спостерігалась у сфері оптово-роздрібної торгівлі, сільського господарства та промисловості.

Таблиця 2.2 Зайняте населення за видами економічної діяльності

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Усього зайнято	19261,4	19314,2	18073,3	16443,2	16276,9	16156,4	16360,9	16578,3
Сільське, лісове та рибне господарство	3308,5	3389	3091,4	2870,6	2866,5	2860,7	2937,6	3010,4
Промисловість	3236,7	3170	2898,2	2573,9	2494,8	2440,6	2426	2461,5
Будівництво	836,4	841,1	746,4	642,1	644,5	644,3	665,3	699,0
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4160,2	4269,5	3965,7	3510,7	3516,2	3525,8	3654,7	3801,3
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1150,9	1163,6	1113,4	998	997,2	991,6	995,1	999,0
Тимчасове розміщування й організація харчування	326,7	328,9	309,1	277,3	276,7	276,3	283	304
Інформація та телекомунікації	297,9	299,9	284,8	272,9	275,2	274,1	280,3	289,2
Фінансова та страхова діяльність	315,8	306,2	286,8	243,6	225,6	215,9	214	211,6
Операції з нерухомим майном	322,2	314,3	286,1	268,3	255,5	252,3	259,4	259,7
Професійна, наукова та технічна діяльність	504,1	493,6	456	422,9	428,1	415,8	437,9	421,6
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	343,9	343,3	334,3	298,6	304,3	297,9	304,3	317,9

Продовження Таблиці 2.2

Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	1003,6	962,3	959,5	974,5	973,1	979,7	939,3	870,5
Освіта	1633,2	1611,2	1587,7	1496,5	1441,4	1423,4	1416,5	1388,7
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1181,4	1171,8	1150,5	1040,7	1030,4	1013,6	995,4	974,2
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	225,6	226,5	221,2	207,9	201,6	199,8	196,9	197,6
Інші види економічної діяльності	414,3	423	382,2	344,7	345,8	344,6	355,2	372,1

Джерело: складено автором на основі [8].

Також слід звернути увагу на динаміку зміни кількості зайнятих у різних сферах протягом 2012-2019 рр., яка представлена у таблиці 2.3. Відповідно до даної таблиці, найбільше скорочення зайнятості відбулось у галузі фінансів та страхування (104,2 тис.ос., або 33%), промисловості (775,2 тис.ос., або 24%), охорони здоров'я (207,2 тис.ос., або 18%) та будівництва (13764 тис. ос, або 16%). Можна помітити, що саме ці напрями діяльності є одними з найбільш популярних серед трудової міграції українців.

Таблиця 2.3 Динаміка зміни зайнятості за сферами економічної діяльності в Україні

	Абсолютне зменшення	Зменшенн у 2019 році вдносно 2012 року, %		Абсолютне зменшення	Зменшенн у 2019 році вдносно 2012 року, %
Усього зайнято	2683,1	14%	Операції з нерухомим майном	62,5	19%
Сільське, лісове та рибне господарство	298,1	9%	Професійна, наукова та технічна діяльність	82,5	16%
Тимчасове розміщування й організація харчування	22,7	7%	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	28	12%
Інформація та телекомунікації	8,7	3%	Інші види економічної діяльності	42,2	10%

Продовження Таблиці 2.3

Промисловість	775,2	24%	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	26	8%
Будівництво	137,4	16%	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	133,1	13%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	358,9	9%	Освіта	244,5	15%
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	151,9	13%	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	207,2	18%
Фінансова та страхова діяльність	104,2	33%			

Джерело: складено автором на основі [8].

Найбільш актуальні проблеми, що існують на ринку праці в Україні:

- недостатній рівень реформування трудової сфери, що призводить до неефективної зайнятості; низька продуктивність праці і недостатній рівень її оплати; недостатньо висока, порівняно з розвиненими країнами, частка працюючих у високо техногенних і наукоємних сферах економіки; відсутність взаємозв'язку між трудовим вкладом і доходами працівників і т. ін.;
- втрата трудових навичок кваліфікованих і висококваліфікованих кадрів, внаслідок закриття, реструктуризації великих промислових підприємств, їх збитковості; перехід фахівців і спеціалістів у сферу нерегламентованої зайнятості, тіньової економіки, міграція за кордон;
- проблеми у сфері забезпечення належних якісних характеристик робочих місць, недостатнє введення в дію нових робочих місць для кваліфікованих кадрів, що збільшує обсяги та рівень безробіття, знижує продуктивність праці і конкурентоспроможність виробництва;
- невідповідність між пропозицією і попитом робочої сили; недостатність обсягів інвестицій у сферу виробництва для вирішення питань забезпечення

безробітних сучасними робочими місцями; недостатність державної підтримки підприємництва і малого бізнесу;

- високий рівень тіньової зайнятості;
- недоліки процесів реформування системи державного професійного навчання і освіти, неадекватність масштабів, структури і форм професійної підготовки і перепідготовки кадрів вимогам сучасного ринку праці у аспектах попиту на певні професії; недостатня розвиненість системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації; слабка зацікавленість роботодавців у підвищенні кваліфікації працівників;
- складна ситуація щодо працевлаштування окремих соціально-демографічних груп населення (молоді, жінок, інвалідів, осіб старшого віку та ін.); збереження дискримінаційного підходу при вирішенні питань вивільнення і найму на роботу залежно від статі, віку, стану здоров'я; недоліки системи дотримання норм трудового законодавства щодо режиму і охорони праці; недосконалість існуючих нормативно-правових актів, які регулюють трудові відносини (доцільним є прискорення прийняття оновленого Трудового кодексу);
- спостерігається диференціація регіональних ринків праці, наявність депресивних регіонів з особливо напруженою ситуацією на ринку праці, значно вищим за середнім рівнем безробіття при одночасно обмеженій можливості щодо внутрішньої трудової міграції, яка свідчить про недоліки державної системи регулювання цих аспектів зайнятості і безробіття;
- глобальною проблемою національного ринку праці є його функціонування в умовах набуття Україною членства у Світовій організації торгівлі, інтеграції України в європейське співтовариство, у тому числі проблема конкурентоспроможності національної робочої сили [7].

Отже, проведений аналіз щодо стану ринку праці в Україні, показав, що він функціонує неефективно. Неефективність функціонування ринку праці підтверджується зменшенням рівня зайнятості, збільшенням рівня безробіття населення, низькою заробітної платою, а також зростаючим з кожним роком

виїздом українців на трудову міграцію до більш розвинених країн. Можливими шляхами поліпшення ефективності ринку праці можуть стати: покращення системи підтримки держави ринку праці, удосконалення податкової системи щодо оподаткування доходів громадян, поліпшення інвестиційного клімату, який дасть змогу відкривати нові робочі місця та більша підтримка малого та середнього бізнесу державою, адже саме ці сегменти ведення бізнесу дають найбільшу кількість робочих місць.

2.2. Аналіз різних аспектів трудової міграції закордон громадян України

У часи, коли світ стає дедалі глобалізованішим, процес міграції населення спрощується і набуває величезних масштабів. Трудова міграція населення різних країн є поширеним явищем у світі. Наразі, за різними підрахунками експертів закордоном працює близько 2,5-3 млн. українців. Це достатньо велика цифра, враховуючи, що працездатного населення в Україні у 2020 році було близько 17 млн. за оцінками Міністерства фінансів України. Безумовно, кошти, зароблені мільйонами людей закордоном мають вплив на економічні процеси в країні, з якої люди були вимушені поїхати. Масштабна міграція з країни чи в країну має вплив також на соціально-демографічні показники. Саме тому необхідно зрозуміти, які фактори спонукають людей переїжджати задля отримання роботи закордоном. Загальновідомими причинами, що впливають на прийняття рішення виїхати з країни у пошуках нового місця проживання є: економічні труднощі, екологічні катастрофи, збройні конфлікти, порушення прав людини, неспроможність урядів налагодити гідний рівень життя, збройні конфлікти та переслідування [11]. Усі вищезгадані проблеми можуть бути вирішені за допомогою політики уряду щодо міграції та її економічного урегулювання.

Сучасні українські міграційні процеси мають особливість у збільшенні величини міжрегіональної та міждержавної міграції населення. Найбільшою категорією мігрантів, що вимушені були змінити своє місце проживання є переселенці з донбаського регіону України і їх кількість становить більше 2 млн. ос.

Точну кількість українських емігрантів неможливо оцінити, адже різні джерела наводять різні цифри. Останнє дослідження, яке проводила Державна служба статистики щодо показників міграції населення України було у 2015-2017 роках. Згідно з цими даними у 2017 році кількість трудових українських мігрантів становила 1,73 млн.ос.. Протягом 2018-2020 рр. за оцінками різних міністерств України кількість мігрантів коливається у межах 3 млн. кожного року. Найпопулярнішими напрямками для виїзду закордон на роботу серед українців є Польща, Росія, Італія, Чехія, Німеччина, Нідерланди, Данія, Словаччина, Сполучені Штати Америки, Канада.

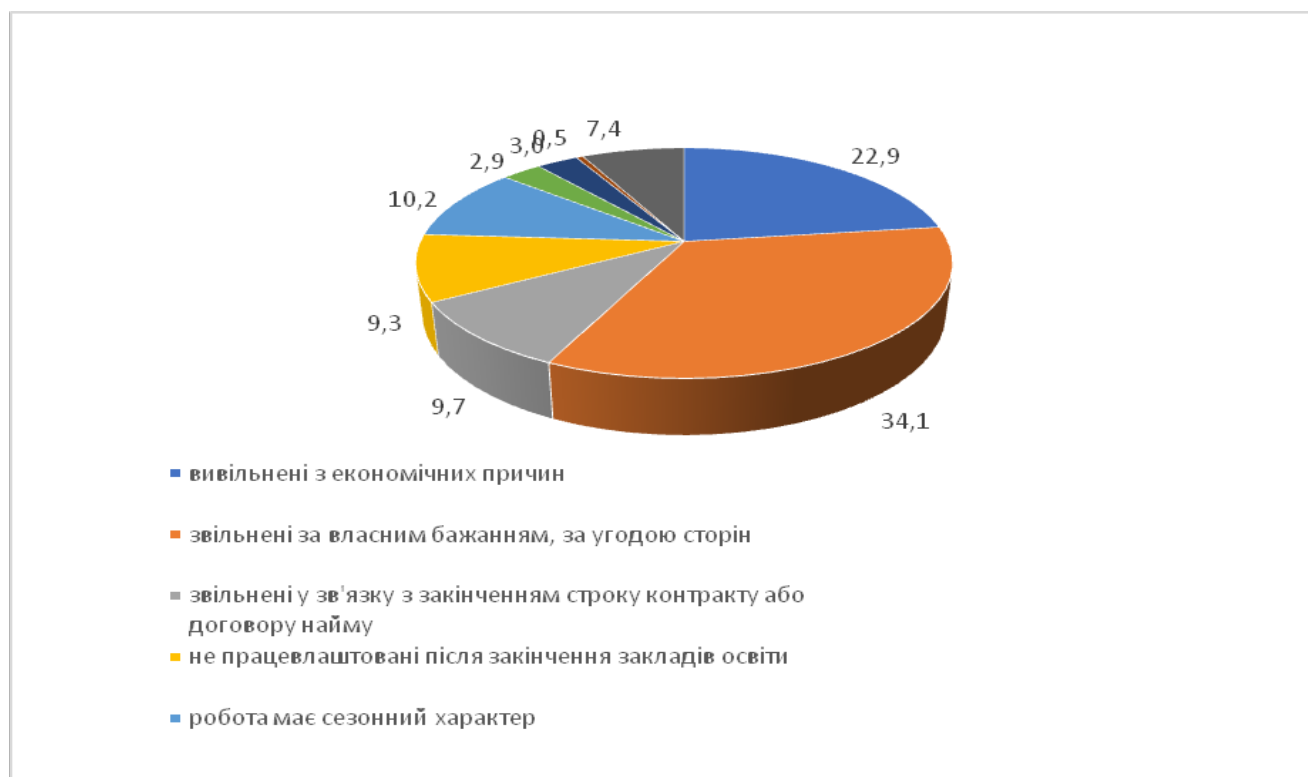

Рисунок 2.3-Структура безробітного населення (за методологією МОП) за причинами незайнятості за 2020 рік.

Джерело: складено автором на основі [8].

У 2020 році рівень безробіття становив майже 10%, що вище за середній рівень безробіття у світі на 5%. Звільнення з економічних причин та звільнення за власним бажанням є основними факторами для українського ринку праці (рис. 2.3).

За дослідженнями Міжнародної організації з міграції, кожен другий молодий українець віком від 20 до 35 років виявляє бажання емігрувати з України. Найбільшу кількість мігрантів з України становлять особи з повною середньою та середньою спеціальною освітою (48 %), тобто випускники середніх загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв, училищ, технікумів та коледжів, люди з базовою вищою освітою (24 %) – випускники вищих навчальних закладів з освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», а також особи з повною вищою освітою (20 %), тобто випускники вищих навчальних закладів з освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» і «магістр» [12].

Українських громадян приваблює закордоном в першу чергу величина заробітної плати. У таблиці 2.4 представлені показники середньої зарплати у різних країнах світу у 2020 році, розрахованих у євро. Одразу вбачається, що Україна є однією з останніх країн за рівнем оплати праці та не може конкурувати з зарплатою в США та країнах Європи, куди зазвичай виїжджають громадяни України на заробітки. За підрахунками Міністерства економіки Україні знадобиться близько 5-10 років та мати приріст ВВП у 8% кожного року, щоб наздогнати Польщу за рівнем оплати праці.

Таблиця 2.4 Середня заробітня платня до сплати податків у різних країнах у 2020 р.

Країна	Середня ЗП, євро		Країна	Середня ЗП, євро	
Європа	1869	за місяць	Молдова	353	за місяць
Ізраїль	5644	за місяць	Норвегія	4882	за місяць
Індія	3	за добу	Німеччина	4021	за місяць
Іспанія	1890	за місяць	Польща	1094	за місяць

Продовження Таблиці 2.4

Італія	2467	за місяць	Південня Корея	2982	за місяць
Австралія	2768	за місяць	США	20	за годину
Англія	609	за тиждень	Словаччина	1129	за місяць
Болгарія	691	за місяць	Треччина	223	за місяць
Білорусь	680	за місяць	Угорщин	1165	за місяць
Грузія	290	за місяць	Франція	3084	за місяць
Данія	5609	за місяць	Фінляндія	3553	за місяць
Естонія	1433	за місяць	Чехія	1313	за місяць
Казахстан	402	за місяць	Швейцарія	5719	за місяць
Канада	18	за годину	Швеція	17	за годину
Китай	964	за місяць	Японія	4132	за місяць
Литва	1281	за місяць	Україна	408	за місяць

Джерело: складено автором на основі [9].

З аспекту економічної вигоди роботи закордоном для українців слід розглянути окрім величини заробітної платні, ще величину заощаджень, які робітники зможуть отримати працюючи в різних країнах. За допомогою всесвітньої бази даних щодо вартості життя в різних країнах було складено таблицю 2.5.

Таблиця 2.5 Теоретична величина заощаджень українця в інших країнах

	Середня зарплата виша на, %	Вартість життя без вартості оренди житла виша на, %	Середня вартість життя для однієї людини, eur	Середня зп після оподаткування, eur	Теоретична величина заощадження однією особою, грн
Україна	-----	-----	327	330	99
Польща	122%	40%	472	731	8547
Чехія	212%	67%	548	1028	15840

Продовження Таблиці 2.5

Німеччина	636%	136%	771	2429	54714
Словаччина	154%	63%	542	838	978
Ізраїль	557%	190%	893	2168	42075
Угорщина	120%	36%	470	725	8415
Литва	176%	58%	518	911	12969
Португалія	155%	95%	530	840	10230
Італія	334%	144%	750	1433	22539

Джерело: складено автором на основі[13].

Для аналізу були обрані країни в які українці найчастіше відправляються на заробітки. Бачимо, що кількість заощаджень в інших країнах є надзвичайно більшими аніж в Україні. Найбільш вигідними з економічної точки зору є Німеччина та Ізраїль, адже заощадження в цих країнах складають більше 40 тис. грн., але слід враховувати, що цей показник розрахований для громадян відповідних країн, а не для трудових мігрантів, яким зазвичай пропонують роботу нижчої кваліфікації, аніж для жителів країни. За оцінками Європейської Комісії у 2019 році найбільш популярним напрямом трудової міграції була Польща та найбільша кількість трудових мігрантів на території ЄС була з України. Також серед найпопулярніших напрямів для міграції у пошуках роботи серед українців є Угорщина, Італія, Чехія, Португалія, а також досі залишається Росія (за останні 10 років кількість трудових мігрантів у Росії скоротилася майже у 2 рази).

Польща стала основним напрямом для трудової міграції серед українців через введення особливого положення у 2008 році, згідно з яким українцям дозволено перебувати на території Польщі протягом 6 місяців без дозволу на роботу, а лише за заявою роботодавця, яка затверджена в органах місцевої влади. Динаміка зміни кількості українських громадян, що працюють у Польщі зображена на рисунку 2.4.

Згідно з оцінками польського Міністерства сім'ї, праці та соціальної політики кількість українських заробітчанин зростає з кожним роком, проте точну їх цифру

визначити неможливо через присутність нелегальної міграції та відмінностей у методології підрахунків серед різних органів та організацій.

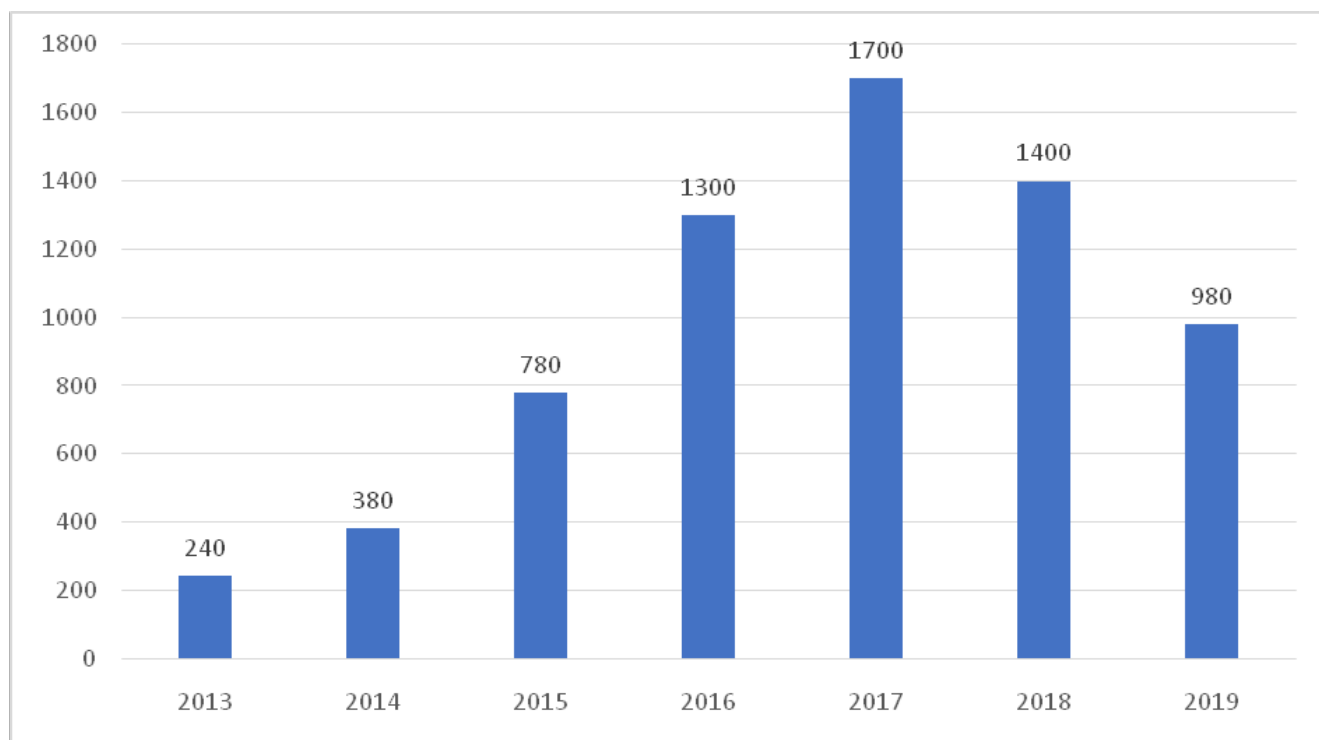

Рисунок 2.4- Кількість українців, що працюють у Польщі

Джерело: складено автором на основі [14]

Також, відповідно до різних підрахунків у 2020 році в Польщі працювало від 800 тис. до 1 млн. українців, таке скорочення було пов'язано з умовами карантину, спричиненого коронавірусом, але це число й досі залишається достатньо вагомим.

На рисунку 2.5 представлені вакансії, які мали найбільшу пропозицію серед іноземних роботодавців для українців у 2018 році (варто зазначити, що це дані, отримані з офіційних сайтів для пошуку роботи, але більша кількість українських заробітчан, що знаходять роботу за рекомендаціями родичів друзів і тд.).

Можна сказати, що ці дані корелюють із динамікою зміни зайнятості за сферами економічної діяльності в Україні (таблиця 2.3). Найбільше скорочення в Україні мали промисловість та будівництво, а найпопулярніші вакансії є близькоспоріднені до цих галузей.

Рисунок 2.5 Найбільш популярні вакансії серед українських заробітчан

Джерело: складено автором на основі [15].

Отже, відповідно до проведеного аналізу можна стверджувати, що трудова міграція до інших країн серед українців має сезонний характер, зазвичай роботу шукають низькокваліфіковані працівники (проте інтелектуальна міграція теж має місце серед трудових мігрантів). Людей спонукає до виїзду за кордон скорочення зайнятості в Україні та вища заробітна плата закордоном. Найбільш популярними країнами для отримання заробітку є Польща, Росія, Чехія, Італія та Португалія.

2.3. Вплив доходів українських громадян, що працюють закордоном на макроекономічні показники економіки України

Міграція набуває все більшого поширення з розвитком глобалізації світу. Українські емігранти є однією з найбільш численних національностей, що вирушають закордон на роботу через певні економічні негаразди на батьківщині, які зокрема впливають на ринок праці. За оцінками МОП (Міжнародної організації

праці) кількість українських громадян, що працюють закордоном становить близько 12% від усього населення України.

Національний банк України визначає приватні грошові перекази як міжнародні перекази та потоки ресурсів до домогосподарств, що надходять з інших країн та головним чином пов'язані з тимчасовою або постійною міграцією населення: за оновленими в 2020 році даними, лише за минулий рік обсяги приватних грошових переказів з-за кордону в Україну від заробітчани становили приблизно 12,1 млрд доларів [43]. Україна протягом останніх років стикнулася із ситуацією, коли перекази приватних осіб з-за кордону перевищують прямі іноземні інвестиції (ПІІ). З таблиці 2.6 видно, що величина переказів з-за кордону приватними особами має тенденцію до постійного зростання. За останні 8 років перекази від заробітчани збільшились приблизно у 5 разів. Спад спостерігався лише у 2014 та 2015 роках, але це можна пояснити політичною та економічною кризами в Україні. Наразі виїзду на заробітки також сприяє безвізовий режим ЄС та України. У 2017 році перевищення надходжень від трудових мігрантів над прямими іноземними інвестиціями було у 4,7 разів, а у 2019 році у 3,8 рази.

Таблиця 2.6 Показники ВВП, переказів з-за кордону та прямих іноземних інвестицій.

Квартал	ВВП, млн. грн	Перекази з-за кордону, млн.грн	ПІІ, млн.грн	Квартал	ВВП, млн. грн	Перекази з-за кордону, млн.грн	ПІІ, млн.грн
2012q1	293493	13260	19188	2016q3	669170	51211	24944
2012q2	349212	14510	15900	2016q4	723051	52470	3964
2012q3	387620	15842	16298	2017q1	591008	52195	12379
2012q4	378564	16530	15746	2017q2	664760	60533	27751
2013q1	302864	14212	9184	2017q3	833130	63880	9041
2013q2	353025	16434	4436	2017q4	894022	69164	9377
2013q3	394731	18568	12557	2018q1	705013	71235	12607
2013q4	404311	19023	9783	2018q2	810820	71174	16915

Продовження Таблиці 2.6

2014q1	313568	13700	5216	2018q3	994850	76481	11185
2014q2	375903	19715	3730	2018q4	1048023	83157	23478
2014q3	434166	22360	9583	2019q1	815123	73112	13869
2014q4	443091	21315	8018	2019q2	932677	76981	15354
2015q1	375525	31393	7456	2019q3	1111862	78925	16088
2015q2	455245	38244	19501	2019q4	1114902	78123	32681
2015q3	563907	39969	19355	2020q1	845829	72323	38791
2015q4	584781	41680	18207	2020q2	867782	76655	33779
2016q1	455637	38808	33846	2020q3	1156797	88111	1353
2016q2	535324	48502	19555				

Джерело: складено автором на основі [13].

Тому, спираючись на показники, можна говорити, що дані надходження відіграють таку саму роль для стимулювання економіки, як різні заходи уряду та прямі іноземні інвестиції. Проте на відміну від ПІІ надходження від заробітчан не використовуються на фінансування проєктів, стартапів, створення малого чи середнього бізнесу, а на потреби домогосподарств (наприклад, розваги, облаштування житла, задоволення власних потреб, освіта тощо.). Але приватні грошові перекази мають шанс стати інструментом впливу на економіку.

Грошові перекази заробітчан також мають вплив на банківську систему України - слугують підтримкою стабільності курсу іноземних валют до гривні, адже є постійним джерелом надходження першої до України. Також, капітал мігрантів слугує елементом наповнення українських золотовалютних резервів (співвідношення між переказами та золотовалютними резервами становить майже 42% у 2020 році). Кредитний ринок також відчуває вплив українського мігрантського капіталу, адже домогосподарства, які мають стартовий капітал у формі заощаджень переказів, мають змогу простіше отримати кредит, а також для тих мігрантів та їхніх сімей, які обмежені у кредитних можливостях, перекази є стартовим капіталом і джерелом розвитку підприємницької діяльності [19].

Внутрішня інвестиційна діяльність також отримують вигоду від переказів:

- знижується інвестиційний ризик домогосподарств;
- зменшується ризик невизначеності економіки;
- збільшується інвестиційна активність через збільшення надходжень та вільних коштів в середині домогосподарств;
- шляхом перетворення на заощадження, перекази акумулюються у різних установах та сприяють зниженню відсотків за кредитами та іншими видами позик.

Європейським фондом професійного навчання було проведено дослідження щодо напрямів використання капіталу мігрантів на батьківщині. Згідно з цим дослідженням, більша частина переказів витрачається на споживацькі потреби (продукти харчування, одяг, взуття, послуги з проживання, навчання тощо). Цікавим є те, що сім'ї мігрантів більш схильні до витрат на потреби споживання, а в той же час, мігранти, які надсилають кошти сім'ям – радше витрачають кошти на інвестування в будівництво, бізнес, купівлю речей тривалого користування (автомобіль, власне житло, нерухомість).

Безумовно, грошові перекази впливають на добробут домогосподарств та зменшують рівень бідності в Україні. Населення, в більшості випадків, за допомогою цих надходжень з-за кордону отримують доступ до купівлі нерухомості, транспорту, до можливості здобуття освіти, до якісної медицини тощо. Відповідно, збільшуючи добробут населення, перекази зменшують кількість людей, що потребують фінансової підтримки з боку держави та зменшують витрати на субсидії, пенсії, оплату бюджетної форми навчання студентів.

Проте експерти стверджують, що поступово обсяг надходжень від працюючих закордоном буде зменшуватись через низку причин. Перша з них це те, що частина громадян України у пошуках кращого життя з часом заробляють достатню кількість грошей, щоб залишитись жити в іншій країні та перевезти туди свою родину. Друга причина є більш позитивною для нашої економіки, заробітна плата в Україні з кожним роком зростає і таким чином людям стає менш вигідно працювати закордоном на низькокваліфікованій роботі та інколи в поганих умовах

проживання, і вони повертаються на батьківщину. Але дослідники кажуть, що така ситуація з поверненням додому простежується серед людей старших за 45 років.

З кожним роком перекази з-за кордону стають дедалі важливішими для України аніж прямі іноземні інвестиції, адже відсоток перших по відношенню до ВВП України складав 7,75% та 7,66% у 2019 та 2020 роках відповідно (рис.2.6), в той час коли відсоток ППІ до ВВП ледь коливається в межах 2% протягом 2017-2020 рр.

Трудова міграція- це не лише важка фізична робота закордоном, а ще й інтелектуальна міграція українських громадян, яким пропонують високооплачувану роботу з хорошими соціально-економічними умовами. Тому трудова міграція має зворотній бік медалі для української економіки. Освічені люди, які можуть створювати інновації, відкривати бізнес, замість того, щоб вести діяльність в рідній країні, розвивають економіки інших країн. Таким чином Україна віддає «мізки» іншим країнам, а своє економічне зростання сповільнює через зменшення ймовірної кількості малого та середнього бізнесу, відповідно і зменшення ймовірних робочих місць.

Рисунок 2.6- Грошові перекази мігрантів

Джерело: складено автором на основі [13].

Також говорячи про українських громадян з вищою освітою, що їдуть закордон на роботу, варто зазначити, що держава також втрачає кошти, які були раніше інвестовані у студентів. О.Шоколо у своїй роботі зазначає, що держава зазнає «збитків» від виїзду учених та висококваліфікованих спеціалістів близько 1 млрд. дол..

Окрім позитивних наслідків трудової міграції, слід виділити ще один негативний. Згідно із щорічним інфляційним звітом НБУ, зі зростанням трудової міграції в Україні зростає інфляція та уповільнюється економічне зростання. Ще до цього варто зазначити, що з точки зору українських робітників, трудова міграція для них є не вигідною тому, що вони вимушені підвищувати заробітну плату, щоб хоча б якось утримати робітників на робочих місцях. І таким чином їхня продукція має вищу собівартість та стає менш конкурентною через підвищення цін. Проте для ринку праці та для населення ця ситуація має позитивний вплив.

В майбутньому, якщо збережеться або збільшиться динаміка виїзду наших громадян закордон, то це призведе до зменшення кількості надходжень до державного бюджету, що призведе до неможливості держави підтримувати соціальні виплати та програми, наприклад, виплата пенсій. Адже, основні зарахування до пенсійного фонду йдуть з податків на доходи.

Враховуючи те, що перекази надходять у іноземній валюті, то це призводить до збільшення доларизації економіки, що призводить до більшої вразливості економіки через волативність обмінного курсу.

Але поки що для української економіки надходження від заробітчани є позитивним моментом, адже вони розширюють можливості домогосподарств в Україні, що в свою чергу стимулює виробництво товарів і послуг, збільшує збір податків до державного бюджету, що є позитивним для економіки.

Отже, можна зробити висновок, що кошти, які надходять від громадян України, що працюють закордоном мають більше аспектів позитивного впливу на економіку України, аніж негативного. Загалом, приватні надходження закордоном збільшують споживання, витрати, заощадження домогосподарств, що призводить

до пришвидшення економіки та зростання ВВП. Можна сказати, що негативні фактори впливу наразі нівелюються позитивним впливом.

2.4. Аналіз міжнародного досвіду у сфері трудової міграції громадян

Проблема трудової міграції є актуальною не лише для України, у світі існує безліч країн, що відносяться до групи тих, що розвиваються. У світі було декілька криз пов'язаних з міграцією населення, наприклад, у 2015 році Європейський Союз захлинався від біженців з країн Африки та Близького Сходу, а мігранти з Латинської Америки й досі є проблемою для США. Тому слід дослідити, як країни вирішують проблеми пов'язані з міграцією населення і трудовою міграцією зокрема.

Сама теорія світового ринку праці стверджує, що глобальний ринок робочої сили, не маючи чітко визначених територіальних меж, формується і функціонує в результаті задоволення попиту і пропозиції на трудові ресурси в рамках всього світового господарства, як зауважує Дж. Борхас «так само, як національний ринок праці забезпечує робітників для фірм, світовий ринок праці розподіляє робочу силу між різними країнами [27].

Діючи, світовий ринок праці визначає попит і пропозицію на іноземну робочу силу в тих чи інших країнах світу, формує відмінності в рівнях оплати праці, крім того, впливає на світову динаміку соціально-економічних, політичних та культурних процесів [28].

Ключовими тенденціями розвитку глобального ринку праці є наступні:

- трансформація масштабів та структури світової зайнятості;
- наростання загального та структурного дефіциту робочої сили в розвинутих країнах світу;
- зростання вимог до якості робочої сили з підвищенням попиту на
- висококваліфіковану робочу силу з боку ТНК;

- значне відставання темпів зростання рівнів заробітних плат від темпів
- зростання продуктивності праці;
- підвищення міжнародної мобільності робочої сили;
- поглиблення поляризації у доходах працівників різних кваліфікаційних
- рівнів [29].

За даними Організації Об'єднаних націй приблизна оцінка кількості мігрантів у світі у 2020 році становить більше 280 мільйонів та 3,6% від населення світу (майже 8 млрд.). У таблиці 2.7 представлена динаміка зміни кількості мігрантів протягом останніх 50 років. За цей період кількість мігрантів зросла у три з половиною рази (84 мільйони у 1970 році та 280 мільйонів у 2020 році), а за останні десять років кількість збільшилась на 60 мільйонів.

Таблиця 2.7 Кількість мігрантів у 1970-2020 рр.

Рік	Кількість мігрантів	% мігрантів до світового населення
1970	84460125	2,3%
1975	90368010	2,2%
1980	101983149	2,3%
1985	113206691	2,3%
1990	153011473	2,9%
1995	161316895	2,8%
2000	173588441	2,8%
2005	191615574	2,9%
2010	220781909	3,2%
2015	248861296	3,4%
2020	280598105	3,6%

Джерело: складено автором на основі [16].

Причинами міграції величезної кількості населення з Африки, Азії та Латинської Америки є:

- безробіття;
- політична та економічна криза;

- нестабільна геополітична ситуація;
- велика кількість людей, що живуть за межею бідності та ризикують померти від голоду й інфекцій;
- неможливість здобуття гідної освіти, у тому числі і шкільної;
- природні умови, що загрожують високою ймовірністю катаклізмів (землетруси, виверження вулканів, урагани, посухи тощо.)

Бачимо, що деякі фактори співпадають з українськими, проте в Україні ситуація складається значно краще.

Хоча з кожним роком влада країн, до яких йде наплив емігрантів, робила жорсткішими правила для перетину кордону та витрати на зміну місця проживання є достатньо значними, кількість трудових мігрантів продовжує зростати. Найбільш популярними країнами для трудової міграції є США, Німеччина, , Австралія, Канада, Саудівська Аравія, Росія та Велика Британія. Згідно з даними ООН (щорічний звіт щодо міграції у світі) на кінець 2019 року кількість мігрантів до США становила 50,6 млн., до Німеччини- 13,1 млн, до Саудівської Аравії-13 млн, до Росії- 11,6 млн, до Великої Британії- 9,5 млн (рис. 3.7).

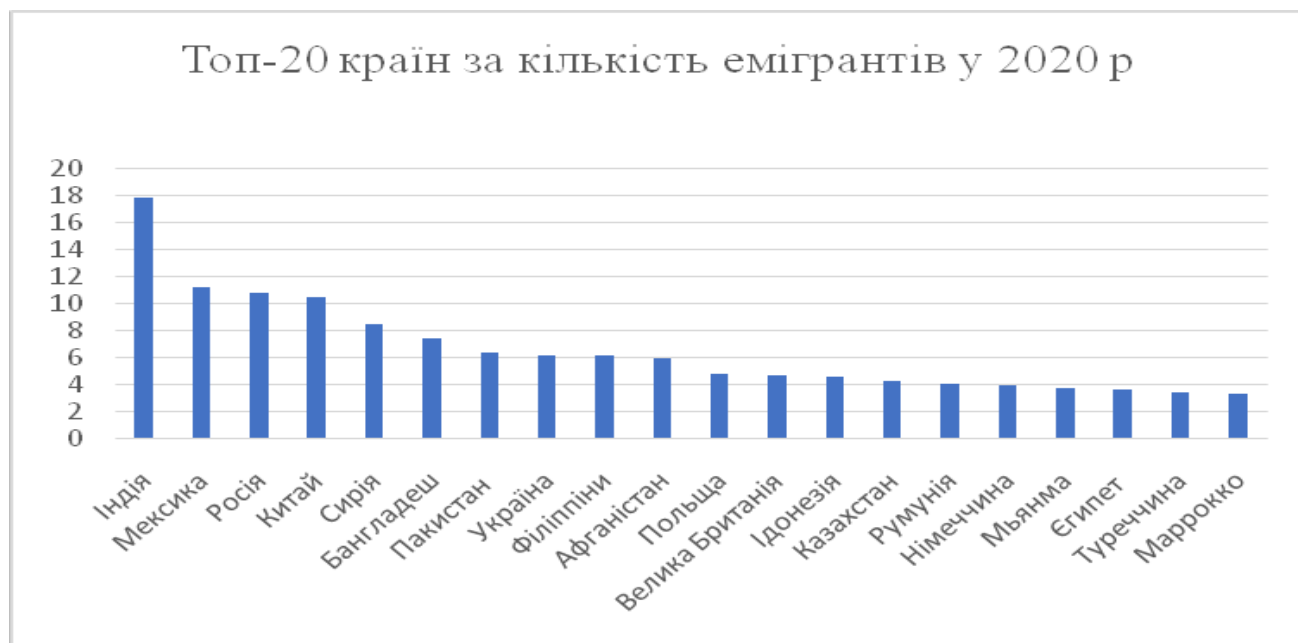

Рисунок 2.7- Найпопулярніші країни серед емігрантів у 2020 році

Джерело: складено автором на основі [18].

Як не дивно, але серед країн з яких найчастіше виїжджають громадяни опинилась Польща (рис.2.7), яка є популярною для трудової міграції українців. Очолює цей список Індія, де кількість емігрантів становить близько 17 млн, а другою є Мексика з показником близько 11 млн., загальна кількість мігрантів у світі коливається у межах 112 млн. осіб. Деякі країни зустрічаються у якості резидентів та «реципієнтів» мігрантів (Україна, Росія, Велика Британія, Німеччина та Туреччина). Найбільше емігрантів знаходять в країнах з високим рівнем доходу, а виїжджають люди найчастіше з країн з середнім доходом.

Трудова міграція є вигідною для приймаючої країни тим, що зростає показник працездатного населення та показник зайнятості. Також відповідно до даних ООН, країни в яких спостерігається найбільша часта іммігрантів є країни Перської затоки (ОАЕ-88%, Катар-75%, Кувейт-74%, Бахрейн-51%, Оман-41%), Сінгапур-45%, Люксембург-44% та Йорданія-41%).

Рисунок 2.8- Найпопулярніші країни серед іммігрантів у 2020 році

Джерело: складено автором на основі [18].

США та Німеччина у 2020 році була найпопулярнішими країнами для мігрантів. За період 1970-2020 рр. кількість мігрантів в США зросла з 12 млн. до 51 млн., а у Німеччині протягом 2000-2020 рр. зміна відбулась від 8,9 млн. ос. до 15,7 млн.ос. (рис.2.8).

Основною метою усіх трудових мігрантів є забезпечення гідного доходу себе та сім'ю, тому слід розглянути величину та динаміку приватних переказів між різними країнами. Підрахунок цього показника не є точним, оскільки гроші можуть не лише переказуватись через банківські операції, а й передаватись готівкою та через неофіційні канали. Згідно з World Migration Report за 2020 рік у 2000 році обсяг переказів переказів між країнами становив близько 127 млн. дол., а у 2020 році цей показник був 690 млн. дол..

Таблиця 2.8 Найбільші країни-отримувачі грошових переказів

2000		2005		2010		2015		2020	
Індія	12 883	Китай	23 626	Індія	53 480	Індія	68 910	Індія	83 149
Франція	8 870	Мексика	22 742	Китай	52 460	Китай	63 938	Китай	59 507
Мексика	7 525	Індія	22 125	Мексика	22 080	Філіппіни	29 799	Мексика	42 880
Філіппіни	6 924	Нігерія	14 640	Філіппіни	21 557	Мексика	26 233	Філіппіни	34 913
Велика Британія	5 074	Франція	14 205	Франція	19 898	Франція	24 067	Єгипет	29 603
Іспанія	4 862	Філіппіни	13 733	Нігерія	19 745	Нігерія	20 626	Пакистан	26 105
Туреччина	4 560	Бельгія	6 884	Німеччина	12 789	Пакистан	19 306	Франція	24 482
Південна Корея	4 524	Німеччина	6 864	Єгипет	12 453	Єгипет	18 325	Бангладеш	21 750
США	4 395	Іспанія	6 662	Бельгія	10 994	Німеччина	15 578	Німеччина	17 899
Німеччина	3 604	Польща	6 471	Бангладеш	10 850	Бангладеш	15 296	Нігерія	17 208

Джерело: складено автором на основі [18].

З таблиці 2.7 видно, за період 2000-2020 рр. в Індії обсяг грошових переказів зріс у 6,5 рази (з 12,8 до 83,14 млрд. дол. США), Китаї – у 2,5 рази (з 23,63 до 59,5 млрд. дол. США), Філіппінах – у 5 рази (з 6,9 до 34,9 млрд. дол. США), Нігерії – у 1,1 рази (з 15,6 до 17,2 млрд. дол. США), Франції– у 2,8 рази (з 8,8 до 24,48 млрд. дол. США), Мексиці – у 5,7 рази (з 7,5 до 42,8 млрд. дол. США) тощо.

Таблиця 2.9 Найбільші країни-відправники грошових переказів

2000		2005		2010		2015		2020	
США	35 315	США	47 751	США	50 527	США	60 719	США	68 000
Саудівська Аравія	15 390	Саудівська Аравія	14 303	Саудівська Аравія	27 069	ОАЕ	40 702	ОАЕ	43 240
Німеччинна	8 663	Німеччинна	12 706	Росія	21 454	Саудівська Аравія	38 787	Саудівська Аравія	34 596
Швейцарія	6 196	Швейцарія	10 859	Швейцарія	18 512	Швейцарія	26 031	Швейцарія	27 965
Велика Британія	5 366	Велика Британія	9 643	Німеччинна	14 682	Росія	19 689	Німеччинна	22 024
Франція	5 121	Франція	9 470	Італія	12 883	Німеччинна	18 249	Китай	18 121
ОАЕ	3 676	Південна Корея	6 899	Франція	12 026	Кувейт	15 203	Росія	16 895
Південна Корея	3 640	Росія	6 827	Кувейт	11 864	Франція	12 792	Франція	15 038
Ізраїль	3 255	Люксембург	6 742	Люксембург	10 659	Катар	12 192	Люксембург	14 203
Люксембург	2 720	Малайзія	5 679	ОАЕ	10 566	Люксембург	11 190	Нідерланди	13 923

Джерело: складено автором на основі [18].

У таблиці 2.8 наведені найбільші країн- відправників грошових переказів міжнародних мігрантів. Вбачається, що протягом десятиліть США є основною країною-донором грошових переказів, які у 2020 р. становили 68 млрд. дол. США. Об'єднані Арабські Емірати та Саудівська Аравія далі знаходяться за кількістю грошових переказів (43,24 та 34,59 млрд. дол. США відповідно), а також Швейцарія та Німеччина (27,96 та 22 млрд. дол. США відповідно).

Отже, трудова міграція є актуальною проблемою для багатьох країн світу, і зазвичай, емігрантами стають жителі країн з середнім рівнем розвитку, а приймають мігрантів найбільш розвинені країни. Найпопулярнішим напрямком серед емігрантів з усього світу є США та Німеччина, а виїжджають найчастіше їдуть з країни жителі Індії, Мексики та Китаю.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

3.1 Моделювання впливу факторів на ВВП України

Надходження від громадян України, що працюють закордоном є достатньо значними, як ми вже з'ясували у 2-му розділі. Тому необхідно з'ясувати за допомогою моделювання, який саме вплив мають мігранти на українську економіку в кількісному розрахунку. Основним макроекономічним показником є ВВП, тому було прийнято рішення досліджувати, які чинники впливають на його величину. Для даного дослідження було використано програму «EViews 11».

Отже, **метою** дослідження є визначення факторів та величини їх впливу на ВВП України. Для дослідження були обрані такі показники: прямі іноземні інвестиції в Україну, обмінний курс гривні до долара США, кількість громадян України, що виїжджають закордон на довготривале (постійне) проживання, величина переказів фізичних осіб з-за кордону на територію України та рівень безробіття в Україні.

Для дослідження було висунуто такі припущення (**гіпотези**):

- ВВП прямо-пропорційно залежить від прямих іноземних інвестицій (ППІ), адже ППІ виступають в ролі «каталізатора» для економіки та, наприклад, призводить до збільшення продуктивності виробництва, що у свою чергу збільшує споживання і збільшує ВВП.
- ВВП прямо залежить від величини обмінного курсу гривні до долара. Це можна пояснити тим, що при зростанні курсу, зростають ціни на товари іноземного походження, що має вплив і на вітчизняну продукцію у вигляді зростання ціни задля вирівнювання ціни на аналогічні продукти та/або через іноземну сировину для виготовлення вітчизняної продукції.

- ВВП обернено-пропорційно залежить від кількості громадян, що покидають Україну на довготривалий період, адже зменшують витрати, споживання та виробництво на території України за рахунок зменшення населення. (ВВП мав би обернено пропорційно залежати від кількості громадян, що виїжджають закордон, бо зменшуються тут інвестиції, споживання)
- ВВП прямо залежить від грошових переказів з-за кордону. Зазвичай, заробітчани здійснюють перекази на територію України свої родичам, які в майбутньому витрачають ці додаткові кошти, або навіть відкривають свій власний бізнес, що також призводить до збільшення ВВП.
- ВВП обернено залежить від рівня безробіття, що є логічним, адже чим більша зайнятість серед населення, тим більший обсяг виробництва та споживання.

Характеристика бази даних:

- Дані щодо рівня ВВП, грошових переказів з-за кордону та прямих іноземних інвестицій були отримані з сайту Міністерства фінансів України. Дані є щоквартальними протягом 2012-2020 рр.
- Щоквартальний курс долара протягом 2012-2020 рр. був складений на основі щоденних даних зміни курсу долара з сайту Національного банку України.
- Показник кількості мігрантів був складений за допомогою даних Державної служби статистики та міграційної служби України. Дані є щоквартальними за 2012-2020 рр.
- Дані щодо рівня безробіття отримані за допомогою Державної служби статистики. Дані- щоквартальні протягом 2012-2020 рр.

Опис змінних моделі:

Залежною змінною в моделі є GDP(ВВП) виражена в мільйонах гривень.

Незалежними змінними виступають: KURS (середній квартальний курс гривні до долара), змінна виражена у гривнях за 100 доларів США; EMIGRANTY (кількість українців, що виїжджають закордон щокварталу на довготерміновий період), змінна виражена у особах; BEZROBITIA (щоквартальний рівень безробіття в Україні), виражене у відсотках; PEREKAZY (величина щоквартальних

грошових переказів з-за кордону на територію України), змінна виражена у мільйонах доларів США; ПІІ (прямі іноземні інвестиції), змінна виражена у мільйонах доларів США.

Таблиця з даними представлена у Додатку А.

Отже, початкове **рівняння регресії** має такий вигляд:

$$VVP=b1*KURS+b2*EMIGRANTY+b3*BEZROBITIA+b3*PEREKAZY+b4*PII+C$$

Аналіз економетричної моделі:

На основі вище створеної моделі, було проведено економетричне дослідження залежності ВВП від низки факторів. Отримані результати можна переглянути на рисунку 1.

Dependent Variable: VVP				
Method: Least Squares				
Date: 03/07/21 Time: 13:43				
Sample: 2012Q1 2020Q3				
Included observations: 35				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-5420.325	446948.0	-0.012127	0.9904
BEZROBITIA	-29795.37	44186.56	-0.674308	0.5055
EMIGRANTY	-9.075540	7.596113	-1.194761	0.2419
KURS	144.9689	43.79859	3.309899	0.0025
PEREKAZY	307.8848	49.86096	6.174867	0.0000
PII	-41.76802	27.42504	-1.522988	0.1386
R-squared	0.940742	Mean dependent var	633708.2	
Adjusted R-squared	0.930525	S.D. dependent var	267150.4	
S.E. of regression	70415.77	Akaike info criterion	25.31703	
Sum squared resid	1.44E+11	Schwarz criterion	25.58366	
Log likelihood	-437.0480	Hannan-Quinn criter.	25.40907	
F-statistic	92.07698	Durbin-Watson stat	1.766614	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Рисунок 3.1- Результати моделювання

Згідно з даним результатом рівняння регресії має вигляд:

$$VVP=144,96*KURS - 9,075*EMIGRANTY - 29795,37*BEZROBITIA + 307,88*PEREKAZY - 41,76*PII - 5420,32$$

Дане рівняння дає змогу зробити висновок, що:

- Збільшення обмінного курсу гривні до долара призводить до збільшення обсягу ВВП на 144,96 млн. грн.
- Збільшення кількості громадян України, що виїжджають закордон на довготривалий період на 1% призводить до зменшення обсягу ВВП на 9,075 млн. грн.
- Збільшення рівня безробіття на 1% призводить до зменшення ВВП на 29795,3 млн. грн.
- Збільшення обсягу переказів з-за кордону на 1% призводить до збільшення ВВП на 307,88 млн. грн.
- Збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій на 1% призводить до зменшення ВВП на 41,76 млн. грн.

Частина початкових гіпотез підтвердилась, проте ми не можемо прийняти результати даного моделювання через незначущість коефіцієнтів біля змінних EMIGRANTY, BEZROBITIA та PII. Тому необхідно побудувати нову модель, виключивши деякі змінні.

Нова модель містить чотири незалежні з п'яти початкових, а також було введено лаги для усунення проблеми незначущості коефіцієнтів незалежних змінним та проблеми автокореляції першого порядку.

Тепер загальне рівняння регресії має вигляд:

$$VVP=b_1*KURS(-1)+b_2*BEZROBITIA(-4)+b_3*PEREKAZY(-1)+b_4*PII(-1)+C$$

На рисунку 3.2 представлені результати моделювання і рівняння регресії виглядає так:

$$VVP=301,2232*KURS(-1)-144805,6*BEZROBITIA(-4)+252,624*PEREKAZY(-1)-78,05 *PII(-1)+C$$

Dependent Variable: VVP				
Method: Least Squares				
Date: 04/17/21 Time: 19:58				
Sample (adjusted): 5 35				
Included observations: 31 after adjustments				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	865169.7	234842.3	3.684046	0.0011
BEZROBITIA(-4)	-144805.6	28503.47	-5.080280	0.0000
PEREKAZY(-1)	252.6240	31.54177	8.009190	0.0000
PII(-1)	-78.05000	34.88013	-2.237664	0.0340
KURS(-1)	301.2232	33.53234	8.983065	0.0000
R-squared	0.929303	Mean dependent var		670028.9
Adjusted R-squared	0.918426	S.D. dependent var		262254.3
S.E. of regression	74902.70	Akaike info criterion		25.43246
Sum squared resid	1.46E+11	Schwarz criterion		25.66375
Log likelihood	-389.2031	Hannan-Quinn criter.		25.50785
F-statistic	85.44148	Durbin-Watson stat		2.407681
Prob(F-statistic)	0.000000			

Рисунок 3.2- Результати моделювання оновленої регресії

Дане моделювання дає змогу зробити висновок, що:

- Збільшення обмінного курсу гривні до долара призводить до збільшення обсягу ВВП на 301,22 млн. грн.
- Збільшення рівня безробіття на 1% призводить до зменшення ВВП на 144805,6 млн. грн.
- Збільшення обсягу переказів з-за кордону на 1% призводить до збільшення ВВП на 252,62 млн. грн.
- Збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій на 1% призводить до зменшення ВВП на 78,05 млн. грн.

Отже, підтвердились гіпотези про залежність ВВП від курсу гривні до долара, від грошових переказів з-за кордону та від величини безробіття. Не підтвердилась лише одна гіпотеза про залежність ВВП від прямих іноземних

інвестицій (згідно з аналізом, зростання прямих іноземних інвестицій призводить до зменшення ВВП).

Діагностика моделі.

Ступінь пояснення ВВП іншими незалежними змінними визначається за допомогою коефіцієнта детермінації (R-squared). На рисунку 3.2 видно, що зміна ВВП пояснюється обраними факторами на 92%.

Для перевірки на автокореляцію було проведено LM-тест, результати якого можна побачити на рис.3.3. Тест показав, що дане явище відсутнє в нашій регресії, адже, в низці значень Prob. F(1,25), Prob. Chi-Square(1) більші за 0,05, що дозволяє прийняти нульову гіпотезу про відсутність автокореляції.

Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test:				
F-statistic	1.811443	Prob. F(1,25)	0.1904	
Obs*R-squared	2.094432	Prob. Chi-Square(1)	0.1478	
Test Equation:				
Dependent Variable: RESID				
Method: Least Squares				
Date: 04/27/21 Time: 12:00				
Sample: 5 35				
Included observations: 31				
Presample missing value lagged residuals set to zero.				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-119130.5	247621.6	-0.481099	0.6346
BEZROBITIA(-4)	14874.18	30166.11	0.493076	0.6263
PEREKAZY(-1)	12.93788	32.51430	0.397913	0.6941
PII(-1)	-10.05078	35.15067	-0.285934	0.7773
KURS(-1)	-18.56178	35.78532	-0.518698	0.6085
RESID(-1)	-0.298767	0.221983	-1.345899	0.1904
R-squared	0.067562	Mean dependent var	2.48E-10	
Adjusted R-squared	-0.118925	S.D. dependent var	69730.62	
S.E. of regression	73760.54	Akaike info criterion	25.42702	
Sum squared resid	1.36E+11	Schwarz criterion	25.70457	
Log likelihood	-388.1188	Hannan-Quinn criter.	25.51749	
F-statistic	0.362289	Durbin-Watson stat	2.245116	
Prob(F-statistic)	0.869377			

Рисунок 3.3- Результат LM-тесту

З матриці кореляції видно, що проблема мультиколінеарності відсутня, адже, сильні зв'язки між незалежними змінними не спостерігаються. А також, можна, сказати, що сильна ступінь пояснювальності ВВП побудованою моделлю підтверджується ще й сильним зв'язком факторів з залежною змінною.

	VVP	PII	KURS	PEREKAZY	BEZROBITIA
VVP	1.000000	-0.389149	0.791281	0.896061	0.638747
PII	-0.389149	1.000000	-0.524812	-0.163970	-0.596752
KURS	0.791281	-0.524812	1.000000	0.545074	0.400891
PEREK...	0.896061	-0.163970	0.545074	1.000000	-0.105302
BEZRO...	0.638747	-0.596752	0.400891	-0.105302	1.000000

Рисунок 3.4- Матриця кореляції

Щоб визначити наявність гетероскедастичності чи гомоскедастичності було використано тест Уайта, який показав, що гетероскедастичність відсутня, це можна побачити на рис. 3.4, усі Prob. Вищі за критичне значення 0,05, що дозволяє прийняти нульову гіпотезу.

Heteroskedasticity Test: White				
Null hypothesis: Homoskedasticity				
F-statistic	1.150827	Prob. F(14,16)	0.3902	
Obs*R-squared	15.55386	Prob. Chi-Square(14)	0.3414	
Scaled explained SS	4.274031	Prob. Chi-Square(14)	0.9936	
Test Equation:				
Dependent Variable: RESID^2				
Method: Least Squares				
Date: 04/27/21 Time: 12:06				
Sample: 5 35				
Included observations: 31				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	2.01E+11	2.17E+11	0.925085	0.3687
BEZROBITIA(-4)^2	2.11E+09	3.22E+09	0.653650	0.5226
BEZROBITIA(-4)*PEREKAZY(-1)	9209234.	6680348.	1.378556	0.1870
BEZROBITIA(-4)*PII(-1)	-296917.1	6558078.	-0.045275	0.9644
BEZROBITIA(-4)*KURS(-1)	-9713420.	8215863.	-1.182276	0.2544
BEZROBITIA(-4)	-3.64E+10	5.18E+10	-0.702622	0.4924
PEREKAZY(-1)^2	905.1271	5793.214	0.156239	0.8778
PEREKAZY(-1)*PII(-1)	1757.761	5235.846	0.335717	0.7414
PEREKAZY(-1)*KURS(-1)	3849.380	6680.098	0.576246	0.5725
PEREKAZY(-1)	-98271018	55090014	-1.783826	0.0934
PII(-1)^2	1657.093	6017.190	0.275393	0.7865
PII(-1)*KURS(-1)	-1114.262	6364.125	-0.175085	0.8632
PII(-1)	-1692557.	57679998	-0.029344	0.9770
KURS(-1)^2	2888.552	6017.484	0.480027	0.6377
KURS(-1)	68263089	64277939	1.061999	0.3040
R-squared	0.501737	Mean dependent var	4.71E+09	
Adjusted R-squared	0.065758	S.D. dependent var	4.23E+09	
S.E. of regression	4.09E+09	Akaike info criterion	47.40617	
Sum squared resid	2.67E+20	Schwarz criterion	48.10003	
Log likelihood	-719.7956	Hannan-Quinn criter.	47.63235	
F-statistic	1.150827	Durbin-Watson stat	1.720253	
Prob(F-statistic)	0.390177			

Рисунок 3.5- Тест Уайта

Ще для перевірки на адекватність моделі був проведений тест Жарка-Бера, результати якого представлені на рисунку 3.6.

Тест Жарка-Бера показує нормальність розподілу в моделі. Немає підстав для відхилення нульової гіпотези, оскільки Probability за тестуванням більше за 0,05.

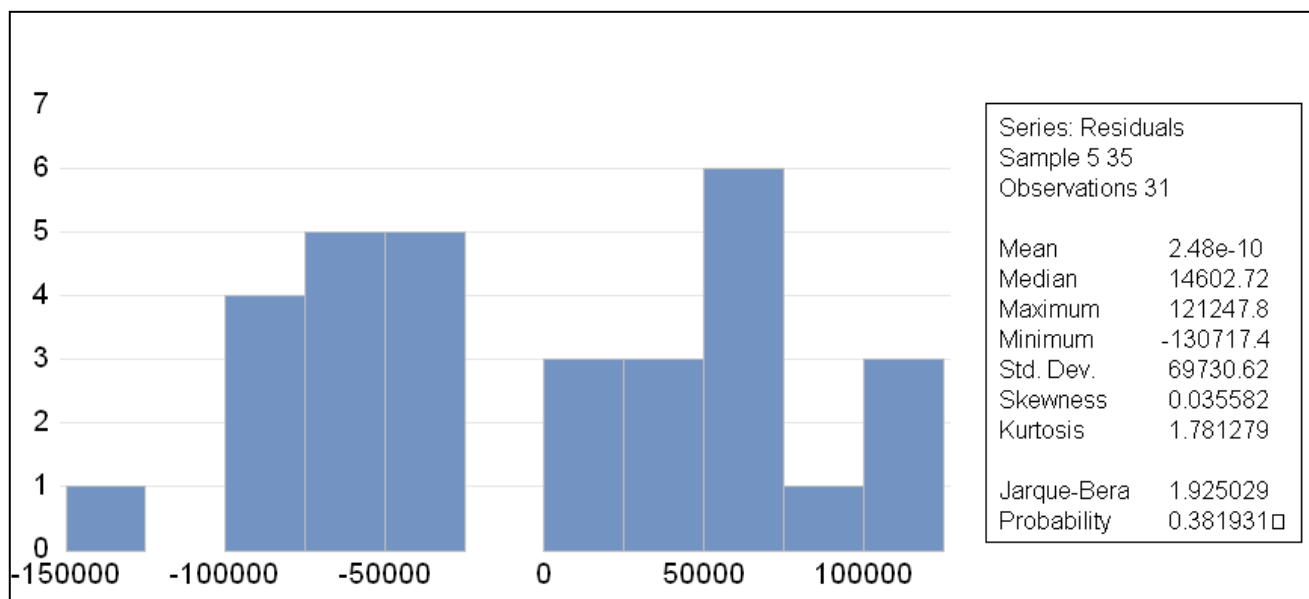

Рисунок 3.6 - Результати тесту на нормальність розподілу залишків

Отже, перейдемо до висновків дослідження. Аналіз підтвердив наявність сильного зв'язку між залежною змінною та факторами. Усі гіпотези, які були висунуті на початку дослідження, підтвердились, окрім однієї- про залежність ВВП від прямих іноземних інвестицій. Дослідження дало такі результати: збільшення обмінного курсу гривні до долара позитивно впливає на обсяг ВВП, безробіття призводить до зменшення ВВП, обсяги переказів з-за кордону також призводять до позитивної динаміки зміни ВВП, а от прямі іноземні інвестиції спричиняють зменшення ВВП. Майже результати моделювання, що були отримані, є логічними з точки зору практичної залежності цих показників. У практичному застосуванні не підтверджується лише обернена залежність між ВВП та прямими іноземними

інвестиціями. Такий результат можна пояснити наявністю екзогенних чинників, що впливають і на ВВП, і на ПІІ, які не були включені до моделі.

3.2 Напрями покращення ринку праці України

Від стану ринку праці на пряму залежать показники економіки, адже від рівня зайнятості та заробітні плати залежить добробут населення, а від цього залежить здатність витрачати, споживати та виробляти, що впливає на ВВП.

У другому розділі був проведений аналіз стану ринку праці України. Він показав, що український ринок праці функціонує не дуже ефективно. Це підтверджується зменшенням рівня зайнятості, перевищенням рівня безробіття в Україні над середнім світовим рівнем майже на 5% (в Україні 9,9% у 2020 році, а середньосвітовий показник 5%), середньою заробітною платнею, що не може конкурувати з європейською. Також величезною проблемою не лише для ринку праці, а й для усієї економіки є «відтік мізків» та виїзд молоді з нашої держави у задля навчання, пошуках кращих умов робота та життя.

Основними причинами безробіття в Україні є: низький рівень оплати праці; політична та економічна нестабільність в країні; умови праці, що не відповідають вимогам працівників; низька ймовірність кар'єрного росту та невідповідність кількості безробітних з пропозицією праці (у 2020 році було зареєстровано близько 1,6 млн безробітних, а кількість запропонованих вакансій згідно з Державною службою зайнятості становила 829 653).

Необхідно шукати шляхи покращення українського ринку праці. На даний момент ситуація, що складається в соціально-економічній сфері України призводить до старіння нації, що у свою чергу зменшує кількість економічно активного населення, яке впливає на розвиток економіки та макроекономічні показники.

Як зазначалось у 2-му розділі, рівень оплати праці в Україні поступово зростає, проте він і досі не може конкурувати з заробітними платами, наприклад, у Польщі, куди їде працювати найбільша кількість наших громадян. Тому гідний рівень оплати може стати ключовим фактором, що впливає на рішення українців радше залишитись на батьківщині, аніж їхати працювати закордон, але за оцінками Міністерства економіки України знадобиться 5-10 років, щоб зрівняти зарплату з польською.

Спрямовання діяльності у даних напрямках допоможе успішно подолати кризові явища, які склалися на ринку праці.

Необхідне створення нових робочих місць, щоб задовільнити пропозицію, що зараз існує на ринку праці. Але це питання є комплексним і стосується економіки загалом, а не лише ринку праці. Державі необхідно створювати програми, удосконалювати нормативно-правове регулювання та поліпшувати інвестиційний клімат, щоб стимулювати малий та середній бізнес. Можливо, слід переглянути величину податків та зробити їх меншими, щоб сфера приватного підприємництва стала ще більш привабливою. Також, до цього пункту слід додати, що позитивно на зайнятість українців може вплинути відкриття ринку землі, що в майбутньому буде сприяти розвитку агробізнесу та сільського господарства і люди, що виїжджали закордон найматися саме у цій сфері, зможуть працювати у рідній країні.

Поліпшення системи перекваліфікації працівників може допомогти з кількістю безробітних шляхом їхньої кваліфікації у ту, що відповідає наявній пропозиції. Але перекваліфікація також повинна допомагати й людям, що мають роботу удосконалювати свої навички, щоб відповідати сучасним вимогам.

Ще одним аспектом, який не дуже розвинений серед українських роботодавців, є соціальний пакет, що забезпечує медичну допомогу, фізичний, культурний розвиток працівників. Цей напрям є важливим серед іноземних фірм. Тому надання соціального пакета робітну зможє збільшити привабливість працевлаштування в Україні.

Слід звернути увагу на молодь, для якої освіта та робота в Україні стає з кожним роком менш привабливою. Владі необхідно покращувати систему освіти та подбати про працевлаштування студентів після закінчення ВНЗ, шляхом розробки цікавих програм стажування. Поруч з проблемою виїзду молоді закордон стоїть проблема «витоку» інтелектуальної складової ринку працюючих. Дана проблема є надзвичайно нагальною, адже з кожним роком на українському ринку праці відбувається поступова декваліфікація, коли в країні залишається все менше і менше висококваліфікованих та освічених спеціалістів. Тому слід покращувати умови праці та матеріально-технічну базу, щоб на території України могли проводитись дослідження та наукова діяльність.

Ще одним важливим сучасним фактором зміни на ринку праці може стати впровадження державної підтримки розвитку технічного оснащення (наявність Інтернету в усіх куточках України, комп'ютерне забезпечення працівників тощо.), що буде давати змогу людям працювати дистанційно на підприємстві у будь-якому місті країни , які у своїй місцевості не можуть знайти роботу. Пандемія COVID-19 та карантинпоказали, що в більшості випадків присутність робітника на робочому місці не є обов'язковою, а усі свої обов'язки можна виконувати маючи вдома стабільний Інтернет та комп'ютер.

Загалом, для вирішення проблем ринку праці в Україні необхідні комплексні рішення, які стосуються ще й соціальних, економічних та демографічних аспектів, адже всі ці сфери є взаємопов'язані та доповнюють одна одну у розвитку країни.

3.3 Використання міжнародного досвіду для стримування міграційних процесів

Інтернаціоналізація виробництва, посилення взаємної залежності національних економік об'єктивно обумовили зростання міграції робочої сили як товару. Саме це підштовхнуло держави до активного співробітництва (універсального та регіонального, двостороннього та багатостороннього) і

створення спеціалізованих міжнародних інституцій, результатом чого стало формування цілої системи міжнародно-правових принципів і норм, які регулюють питання міжнародної міграції [24].

В попередньому розділі були окреслені масштаби міграції та, зокрема, трудової міграції у світі. Зважаючи на величезні потоки іммігрантів та емігрантів країни повинні налагодити процес врегулювання ними. З кожним роком збільшується кількість міграційних криз в Європі та Америці, тому питання регулювання переміщення людей між країнами є нагальним.

Державна міграційна політика повинна не допустити створення кризових явищ, спричинених мігрантами, тому має формуватись за такими принципами:

- забезпечення кожному, хто на законних підставах перебуває на території країни, свободи пересування, вибору місця проживання, права вільно залишати територію, за винятком обмежень, встановлених законодавством;
- забезпечення державної безпеки та національних інтересів, а також загальнодержавних підходів у проведенні міграційної політики;
- захист прав і свобод та законних інтересів громадян, іноземців і осіб без громадянства, недопустимість створення для них безпідставних пільг чи переваг, які б ставили їх у привілейоване становище порівняно з громадянами країни;
- недопущення будь-яких проявів дискримінації, забезпечення умов для реалізації мігрантами своїх прав, свобод і законних інтересів, а також виконання обов'язків, передбачених законодавством;
- запобігання масовим стихійним та нерегульованим процесам міграції населення як усередині країни, так і за її межі шляхом створення спеціальних державних соціально-економічних та національно-культурних програм, які базуються на науковому прогнозі міграційного потенціалу, напрямків міграційних потоків з урахуванням сучасної та передбачуваної соціально-економічної і суспільно-політичної ситуації;
- протидія незаконній міграції, працевлаштуванню мігрантів і торгівлі людьми;

- взаємодія та координація діяльності органів виконавчої влади і громадських організацій у сфері міграції на державному та міжнародному рівнях;
- рівноправне співробітництво країни з державами-партнерами з питань міграційних процесів шляхом підтримання взаємовигідної співпраці за загальновизнаними принципами та нормами міжнародного права [20].

У світі є декілька прикладів, де країни вибудували свою економіку та загалом були створені мігрантами. Це є країни з провідними економіками, а саме: США, Ізраїль, Австралія, Канада. В свій час кожна з країн змінювала правила та обмеження щодо в'їзду на свою територію спираючись на різні показники. Наприклад, кількість робочих місць, насиченість ринку мігрантами, попит на робочу силу, кількість зайнятого населення, рівень безробіття тощо.

Розвинені країни регулюють міграційний процес на правових засадах та за допомогою інструментів контролю, що спрямовані на стримування чи стимулювання потоків мігрантів та їх якісний контроль. Такими інструментами можуть бути:

- візовий режим;
- процедури міграційного контролю;
- вимоги до суб'єктів трудової міграції і до посередників;
- заборони;
- введення еміграційних квот;
- визначення статусу іноземців;
- встановлювання співвідношення між іноземними та вітчизняними робочими;
- заборона іноземцям займатися певними видами діяльності;
- перерозподіл фінансових ресурсів серед певних сегментів ринку [21].

Міжнародна організація праці (МОП) є підрозділом ООН, що займається регулюванням міжнародних трудових відносин та міграції. Даною організацією здійснюється розробка та затвердження договорів між різними країнами (членами МОП є 177 країн).

Наразі, налічується більше 300 конвенцій та рекомендацій, що були розроблені цією організацією, які допомагають урегульовувати та надавати

правовий статус переміщенням, працевлаштуванням та соціальному захисту мігрантів (трудових мігрантів також). Держави-члени МОП зобов'язані виконувати ці правила постанови, і таким чином міграція стає все більш безпечною. Проте принципи організації міжнародного переміщення осіб зазвичай фокусуються на функції контролю та дотримання правопорядку та часто оминають питання врегулювання трудової міграції. В деяких країнах нехтується контроль за рівнем оплати праці, умов роботи, умов проживання та соціального захисту на робочому місці мігрантів.

В сучасних умовах існує практика, що країни, що приймають трудових мігрантів, часто створюють привабливі пільгові умови, щоб стимулювати імміграцію, що створює проблему для країни-донора у вигляді відсутності повернення громадян на батьківщину. Таким чином, прогалини у законодавстві, що повинне контролювати міграційні потоки, створюють демографічні, соціальні та економічні проблеми.

Проте надто привабливі умови для іммігрантів можуть створити кризу у країні, що приймає. Наприклад, ЄС у 2015 році зіштовхнувся з мігрантською кризою. Можна сказати, що це була криза багатьох факторів: по-перше, це криза гуманітарна, бо позначилася загибеллю тисяч людей; по-друге, це криза управління і кордоном, і наданням притулку; по-третє, за висловом президента Європарламенту Мартіна Шульца, це криза солідарності, оскільки знайти спільне для ЄС рішення щодо врегулювання проблеми біженців, яке б дало змогу більш рівномірно розподілити навантаження на окремі країни, виявилось вкрай складно [30].

Для вирішення кризової ситуації Єврокомісія запропонували такі план дій: 1) активізацію патрульних операцій у Середземному морі; 2) знищення суден, що використовуються для незаконного переправлення мігрантів; 3) скоординовану роботу європейських правоохоронних відомств з викриття перемитників; 4) відрядження до Італії та Греції спеціалістів для надання допомоги місцевим фахівцям в опрацюванні клопотань біженців; 5) реєстрацію та зняття відбитків пальців усіх мігрантів; 6) розроблення механізму переміщення мігрантів у разі

виникнення критичних ситуацій; 7) підготовку пропозицій щодо добровільного переселення біженців з числа найбільш вразливих категорій до ЄС; 8) розроблення механізму швидкого видворення нелегальних мігрантів; 9) співпрацю з транзитними країнами; 10) направлення до країн міграційного ризику офіцерів зв'язку з метою збору інформації щодо міграційної ситуації[30]. Завдяки такому плану дій, ЄС вдалось зупинити неконтрольований потік мігрантів з низькорозвинених країн.

Зважаючи на досить тісні взаємовідносини з Європейським Союзом та введення безвізового режиму, нагальним є питання регулювання міграційних потоків до ЄС, а також програми заохочення повернення на Батьківщину. Для цього пропонується введення певних соціально-економічних заходів в Україні:

- надання фінансової допомоги для забезпечення доступу реемігрантів до професійного навчання або перепідготовки, а також до бізнес-курсів для бажаючих відкрити власну справу;
- впровадження державної системи кредитування реемігрантів, які бажають відкрити власну справу в Україні;
- встановлення податкових пільг для тих реемігрантів, які вкладають зароблені за кордоном кошти у відкриття власного бізнесу в Україні;
- скасування митних зборів на ввезення мігрантами обладнання з країн ЄС з метою створення власного бізнесу в Україні;
- розробка і впровадження на основі часткового фінансування спільних з країнами ЄС проектів добровільного повернення та реінтеграції мігрантів на батьківщину [22].

Отже, спираючись на міжнародний досвід регулювання міграції, можна зробити висновок, що це є актуальний аспект економічного зростання. Міграційний контроль може стимулювати силою економічне зростання, якщо буде вибудований належним чином. Необхідно постійно контролювати потоки мігрантів, адже напротивагу економічному зростанню, це може мати наслідки, які буде важко усунути.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі було розглянуто проблему трудової міграції, ринку праці в Україні та вплив коштів працюючих закордоном громадян на економіку України.

У **першому розділі** було розглянуто міграцію з теоретичної точки зору, структуру, історичні етапи, класифікацію та причини трудової міграції.

Отже, процес міграції можна описати, як перетин адміністративного кордону, добровільний чи примусовий просторовий рух осіб чи груп осіб від місця (країни) виїзду до місця (країни) в'їзду за наявності або без неї законних підстав на певний період часу або назавжди, що може вести за собою зміну постійного місця проживання; цей рух включає в себе еміграцію та імміграцію [7]. Міграція може бути: зовнішня і внутрішня, організована та неорганізована, добровільна та примусова, зворотна та незворотна, сезонна, довготермінова, постійна. За метою міграції вона поділяється на: міграція з метою навчання, трудова міграція, міграція з метою об'єднання сім'ї, міграція на постійне місце проживання, міграція з політичних міркувань (біженці).

Трудова міграція- це міграція людей, що за певних обставин, вимушені виїжджати на обмежений період часу закордон для отримання роботи, щоб надсилати кошти сім'ям на батьківщині та/або робити заощадження. До трудової міграції можна також віднести інтелектуальну міграцію, адже висококваліфіковані спеціалісти їдуть закордон з метою пошуку роботи за спеціальністю.

Причини виникнення трудової міграції можна розподілити на декілька категорій: економічні (низька заробітна плата, низький рівень життя, економічна нестабільність тощо.), соціальні (низька якість освіти, погані умови праці, нерозвинена система охорони здоров'я тощо.), культурні (релігійна, етнічна та расова дискримінація), політичні (війни, відсутність свободи слова та демократії, корупція) та екологічні (висока забрудненість навколишнього середовища, низька якість води та їжі).

Якщо казати про історичні етапи міграції Українців, то можна виокремити чотири етапи, два з яких характеризуються як трудова міграція: період від початку 19 ст. до початку Першої Світової війни і сучасний період, який розпочався приблизно у 1991 році із здобуттям Україною незалежності.

У **другому** розділі був проаналізований стан ринку праці України, його основні проблеми, були проаналізовані аспекти трудової міграції українців, міжнародний досвід у сфері трудової міграції, а також вплив доходів українських громадян, що працюють закордоном на макроекономічні показники економіки України.

Аналіз стану ринку праці показав, що існує ряд проблем. Протягом років в Україні зменшується рівень зайнятості, збільшується безробіття, рівень заробітної плати не є конкурентним з європейським, умови праці дуже часто є незадовільними, відсутність перспектив та кар'єрного зростання. Усі ці перелічені фактори спонукають їхати українців на заробітки.

За різними оцінками щорічно закордоном працюють від 1,5 до 3 млн. українців. Найбільша їх кількість перебуває у Польщі (у 2020 році близько 1 млн. ос.). Як вже зазначалось вище, рівень української зарплати не може конкурувати з її рівнем в країнах, куди найчастіше виїжджають наші громадяни, а це Польща, Чехія, Німеччина, Словаччина, Ізраїль, Угорщина, Італія та Португалія. Зазвичай, чоловіки їдуть на важку фізичну працю, а жінки наймаються хатніми робітницями чи доглядальницями.

Надходження від заробітчанин у рази перевищують ППІ в Україну (у 2020 році майже у 4 рази), тому лише можна уявити їх масштаб впливу на економіку. Кошти, що надсилають мігранти в Україну збільшують добробут громадян через збільшення доходів домогосподарств; зменшують соціальну напруженість шляхом зменшення відсотку непрацюючих людей; певним чином забезпечують стабільність курсу гривні через постійне надходження валюти на територію України; збільшують споживання товарів та послуг в Україні через збільшення економічних можливостей населення; збільшення внутрішніх інвестицій у відкриття малого та середнього бізнесу, купівлю нерухомості. Таким чином

надходження збільшують можливості домогосподарств до витрат, що у свою чергу має вплив і на банківський сектор, і на інвестиційну діяльність, і на сферу промисловості та торгівлі. І все це призводить до зростання ВВП.

Аналіз трудової міграції у світі показав, що найбільші країни за кількістю іммігрантів у 2020 році – це США, Німеччина, Саудівська Аравія, Велика Британія, ОАЕ, Франція, Канада, Австралія, Іспанія, Італія, Туреччина та Україна, а за кількістю емігрантів лідирують: Індія, Мексика, Росія, Китай, Сирія, Бангладеш, Пакистан, Україна, Філіппіни, Афганістан, Польща, Велика Британія.

Третій розділ містить економетричну модель, яка показує залежність ВВП від рівня безробіття, переказів з-за кордону, прямих іноземних інвестицій та курсу долара до гривні. Моделювання показало, що: збільшення обмінного курсу гривні до долара призводить до збільшення обсягу ВВП на 301,22 млн. грн.; збільшення рівня безробіття на 1% призводить до зменшення ВВП на 144805,6 млн. грн.; збільшення обсягу переказів з-за кордону на 1% призводить до збільшення ВВП на 252,62 млн. грн.; збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій на 1% призводить до зменшення ВВП на 78,05 млн. грн..

З даного теоретичного моделювання можна зробити висновок, що Україні слід стимулювати рівень приватних надходжень з-за кордону та зменшувати рівень безробіття, адже таким чином відбувається збільшення ВВП.

Також, у третьому розділі було запропоновано напрями покращення ринку праці України: необхідне створення нових робочих місць; поліпшення системи перекваліфікації працівників може допомогти з кількістю безробітних шляхом їхньої кваліфікації; розвиток соціальної підтримки працівника роботодавцем; створення перспективних місць стажування та роботи молоді, щоб вона не прагнула виїхати закордон; поліпшення умов праці; впровадження нових технологій; впровадження державної підтримки розвитку технічного оснащення (наявність Інтернету в усіх куточках України, комп'ютерне забезпечення працівників).

Зважаючи на глобальну суть міграції, у третьому розділі було розглянуто світовий досвід урегулювання міграційних процесів. Згідно з цією інформацією,

міграція-це такий процес, який необхідно тримати під контролем, адже міграційна криза у ЄС показала, які наслідки може мати безконтрольний наплив біженців та робочих мігрантів. Кризу 2015 року вдалось побороти, застосовуючи жорсткі нововведення митного контролю. Щоб уникнути кризових явищ подібного характеру країни застосовують привентивні методи у вигляді візового режиму, контролю митників, заборони на в'їзд різним категоріям людей, заборону на діяльність в певних сферах зайнятості тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валентей Д.І. Демографічний енциклопедичний словник. Москва. 1985. 476 ст.
2. Каслз С. Глобальні тенденції і проблеми і проблеми. Міжнародна міграція на початку ХХІ століття. Глобальные тенденции и проблемы. *Міжнародний журнал соціальних наук*. 2001. № 032. С. 27-42.
3. Тихомирова Л., Тихомиров М. Юридическая энциклопедия. Москва. 1997. 516 с.
4. Романюк А. Міграційні процеси у Львівській області .*Українські варіанти*. 1997. № 2 .С. 21.
5. Драгунова Т. Просторовий аналіз міграційного процесу в м. Києві. *Статистика України*.2004. №1. С. 72
6. Шелюк В. Соціальна міграція: Етапи, функції, типи . *Перспективи*. 2001. № 3 (15). С. 45 - 50.
7. Сучасні проблеми ринку праці і зайнятості в контексті політики швидкого економічного зростання. Матеріал засідання круглого столу (17 травня 2018 р., м. Київ) .Київ. 2018. 54с.
8. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 20.03.2021).
9. Сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення 25.03.2021).
10. Буряк П.Ю. Економіка праці й соціально-економічні відносини. Київ. 2010. 440 с.
11. Про зовнішню трудову міграцію : Закон України від 5.11.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19#Text> (дата звернення 26.03.2021)
12. Дацко О.І. Вплив міжнародної міграції на посилення загроз економічній безпеці держави. Матеріали засідання круглого столу «Проблеми

зовнішньої міграції України та інших пострадянських держав». Львів. 2014. 25–29 с.

13. Numbeo cost of living database. URL: <https://www.numbeo.com/cost-of-living/>
14. Архів Міністерства сім'ї, праці та соціальної політики Республіки Польща. URL: <https://archiwum.mriips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/>
15. Мальченко В. Трудові мігранти. У яких державах українцям працювати вигідніше. *Економічна правда*. Київ. 2019. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/04/23/647290/>
16. United Nations, Population Division. URL: <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>
17. Wikipedia. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українська_еміграція
18. World migration report 2020. URL: <https://worldmigrationreport.iom.int>
19. Статистичний збірник Україна в цифрах 2007. України. 2008. 259 с.
20. Буковинська бібліотека. URL: https://buklib.net/books/27404/#_ftn4
21. Т. О. Рибаківа, А. М. Андросенко. Фінансове регулювання Міграційних процесів між Україною та Європейським Союзом в умовах євроінтеграції. *Економічний вісник університету*. 2018. № 36(1). С. 254-265. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=ecvu_2018_36\(1\)_31](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=ecvu_2018_36(1)_31)
22. О. А. Малиновська. Щодо необхідності розробки і затвердження нової редакції Концепції державної міграційної політики України. Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/articles/1762>.
23. Алієва С.Т. Природа та історичні передумови виникнення трудової міграції населення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. №12(2). С. 89-91. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=

[10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvmgu_jur_2014_12\(2\)_27](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvmgu_jur_2014_12(2)_27)

24. Пуїо Г.І. Теоретичне осмислення рушійних сил і тенденцій міжнародної трудової міграції у політичній. *Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"*. 2013. № 4. С. 19-24. URL:

http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VKPI_soc_2013_4_4

25. Павленко А.П. Ирландская миграция в Британию (исторический очерк). Институт этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо_Маклая, 1992. 115 с.

26. Крупка Л.С. Законодавче забезпечення процесів трудової міграції в європейських країнах . *Університетські наукові записки*. 2008. No 1. С. 151-156. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2008_1_25

27. Borjas G. Friends or Strangers: The Impact of Immigrants on the U.S. Economy. New York: Basic books, 1990. 274 p.

28. Кукурудза І. І., Ромащенко Т. І. Україна у світових процесах трудової міграції: монограф. Черкаси. 2012. 252 с.

29. Столярчук Я., Поручник С. Сучасна сегментація та ключові тенденції розвитку світового ринку праці .*Україна: Аспекти праці*. 2014. № 7. С. 12–17.

30. Малиновська О. Міграційна потлітика: глобальний контекст та українські реалії. Київ. 2018. 149 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-07/Migration_Politic_Print-fin-3178a.pdf

31. Ионцев А. Международная миграция населения: Россия и современный мир. *Социологические исследования*. 1998. № 6. С. 38-48.

32. Топилин А., Малаха И. Миграция высококвалифицированных кадров. *Народонаселение*. 2002. No 2. С. 62-76.

33. Трубич С. Міграційні процеси і зайнятість населення .*Вісник Львівського університету (Серія міжнародні відносини)*. 1999. № 1. С. 398 - 403.

34. Кизима І. Чинники зовнішньої трудової міграції населення України. *Наукові праці КНТУ. Економічні науки*. 2009. № 15. С. 365– 369.
35. Інформаційне агентство BBC. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-43485101>
36. Шоколо О. Українська міграція: причини і наслідки. *Віче. Журнал Верховної Ради України*. 2006. №15 URL: <http://veche.kiev.ua/journal/310/>
37. Укрінформ. [Електронний ресурс] – URL: <https://www.ukrinform.ua/>
38. EU-Turkey statement: Progress report 2016. URL: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/20160615/factsheet_implementation_of_the_eu-turkey_statement_en.pdf
39. Сайт Національного Банку України. URL: <https://bank.gov.ua>
40. Гладуцький А.П. Міграційний капітал: теорія, методологія, практика. Київ. 2010. 446 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 Дані для побудови регресії

	VVP	PEREKAZY	KURS	ПІ	BEZROBITIA	EMIGRANTY
2012q1	293493	1660	798,82	2402	7,9	2699
2012q2	349212	1816	799,00	1990	8	3451
2012q3	387620	1982	799,30	2039	8,3	4347
2012q4	378564	2068	799,30	1970	8,2	4020
2013q1	302864	1778	799,30	1149	8,6	3287
2013q2	353025	2056	799,30	555	8	4527
2013q3	394731	2323	799,30	1571	7,6	8940
2013q4	404311	2380	799,30	1224	7,7	5433
2014q1	313568	1547	885,60	589	9,4	3987
2014q2	375903	1686	1169,35	319	9	1568
2014q3	434166	1778	1257,59	762	9,3	2055
2014q4	443091	1478	1442,13	556	9,7	1322
2015q1	375525	1482	2118,29	352	10	3696
2015q2	455245	1769	2161,92	902	9,6	4528
2015q3	563907	1840	2172,26	891	9,4	8481
2015q4	584781	1868	2231,25	816	9,5	4704
2016q1	455637	1572	2468,70	1371	10,3	3662
2016q2	535324	1885	2573,07	760	9,8	708
2016q3	669170	2053	2494,43	1000	9,6	1167
2016q4	723051	2025	2591,12	153	9,7	928
2017q1	591008	1948	2679,43	462	10,5	2386
2017q2	664760	2262	2676,07	1037	10	2341
2017q3	833130	2466	2590,45	349	9,7	2359
2017q4	894022	2611	2648,96	354	9,9	2105
2018q1	705013	2571	2770,73	455	10	1836
2018q2	810820	2714	2622,47	645	9,3	2370
2018q3	994850	2865	2669,50	419	9	2214
2018q4	1048023	2961	2808,40	836	9,1	2131
2019q1	815123	2678	2730,11	508	9,6	1975
2019q2	932677	2898	2656,35	578	8,8	3334
2019q3	1111862	3125	2525,60	637	8,4	3904
2019q4	1114902	3220	2426,17	1347	8,6	2098
2020q1	845829	2888	2504,27	1549	8,9	1344
2020q2	867782	2848	2691,54	1255	9,6	423
2020q3	1156797	3192	2760,37	49	9,7	1140

Джерело: складено автором на основі [8], [9], [39].